

Janet Lyon

Manifestoes and Public Spheres: Probing Modernity

English Summary

In this article Janet Lyon shows that the manifesto form is both a liberatory genre that narrates in no uncertain terms the incongruous experience of modernity of those whose needs have been ignored or excluded in a putatively democratic public culture, as well as a genre of rigid binaries creating audiences through a rhetoric of exclusivity, parceling out political identities across a polarized discursive field. Through readings of the tracts of the Diggers and Levellers of 1650 and the 1992 Dyke Manifesto, Lyon argues that when the conditions emerged for a possibility of an ideology of a universal subject with universal rights and sensibilities – that is, when political and economic developments in post-Enlightenment Europe generated the modern concepts of equality and rational autonomy – the manifesto arose as a public genre for contesting or recalibrating the assumptions underlying this newly ‘universal’ subject. In this influential instantiation, the manifesto is the form that exposes the broken promises of modernity: If modern democratic forms claim to honor the sovereignty of universal political subjecthood, the manifesto is a testimony to the partiality of that claim. The discussion isolates and explores some of the consistent formal features of the manifesto – its selective and impassioned chronicle of the oppression that has led to the present moment of rupture; its forceful enumeration of grievances; its epigrammatic style – and then shows how the repetition of these structures and locutions across myriad political epochs attests to the form’s capacity to serve as a multiaccultural ideological sign, one that can be evoked in any number of struggles, on any number of sides.

Janet Lyon

Associate Professor ved Department of English, Pennsylvania State University, USA. Har bl.a. skrevet bogen *Manifestoes: Provocations of the Modern* (1999). Den her oversatte tekst er et kapitel fra denne bog. Oversat med tilladelse fra forfatteren af Torsten Andreasen.

Janet Lyon

Manifester og offentligheder

En afsøgning af moderniteten

De litterære og politiske manifeste, der markerer modernitetens historie, opfattes sædvanligvis som gennemsigtige, offentlige udtryk for ren vilje: Hvem end forfatteren og hvad end emnet måtte være, betragtes et manifest som en historisk nutid, udsagt af deltagerens lidenskabelige stemmer. Formens evne til retorisk *trompe l'oeil* synes at fremme dens brede forståelighed: Manifestets syntaks kontrolleres så strengt af formaning, stilen er så vedholdende uformidlet, at det udelukkende synes at sige, hvad det mener, og kun mene, hvad det siger. Manifestet bekendtgør en position. Manifestet afviser dialog eller diskussion. Manifestet fremmer antagonisme og håner forsoning. Det er utvetydigt, ensidigt, ensporet. Det frembringer resolut opposition, og det forfalder aldrig til tolerance for de frygtsomme, hvilket et manifest fra Pariserkommunens kvinder rammende demonstrerer. Som svar på »reaktionære« kvinders forlorne anmodninger om fred erklærer denne pjece fra 1871 ligeud: »Forsoning ville være forræderi!« og lancerer dernæst en indsats for at opildne det hårdt trængte publikum: »Den sidste time er oprunden. [...] Arbejdernes plads er tilbage på barrikaderne. [...] Handling! Energi! Frihedens træ næres bedst af vore fjenders blod!«¹

Som mange andre manifeste forskønner Kommunepjecen kampens bydende nødvendighed via forskellige konventioner: Vrede afvisninger af halve løsninger, krav om umiddelbar handling og en opfordring til at indtage gaden. Mere end hundrede år senere anvender et manifest fra 1993 af Lesbian Avengers fra New York samme troper og figurer, om end i en anden toneart. Deres »Dyke Manifesto«, en polemik mod den kristne højrefløj, tager stærkt afstand fra forsonende tiltag fra »heterolignende homoer« og advarer i en stadig federe og højtråbende typografi: »Vi har ingen lyst til at vinde et slag, hvis det indebærer at tabe krigen. Det er tid til at slå tilbage og slå fremad. [...] Tilslut jer kampen, indtag gaderne.

[...] TUSINDVIS AF VREDE LEBBER KAN IKKE TAGE FEJL – OG GIVER IKKE OP, NOGENSINDE.«² For de Lesbiske Hævnere som for Kommunarderne svarer forsoning til forræderi. Også lebbene vil kæmpe som for at nære frihedens træ.

Disse to manifesters eksempel viser formens gentagelige struktur og retorik. Gennem sine historiske forvandlinger har manifestet formet passioneret politisk tale som en både forståelig og uforsonlig genre. Det ville dog være en fejl at betragte formen som blot et vehikel for klager af enhver art. Langt fra kun at være stillads for vrede udtryk for uenighed, producerer og intensiverer manifestets formelle konturer faktisk de særlige bydende nødvendigheders uomgængelighed. Dette gør de til dels ved at aktivere den symbolske kraft i formens rolle i tidligere politiske konfrontationer: At skrive et manifest er at erklære sin deltagelse, hvor end vidtløftig, i en historisk kamp mod undertrykkende kræfter. Formen må derfor forstås som mere end blot 'klar tale': Manifestet er en kompleks, konventionspræget, ideologisk ladet genre. Det er en del af modernitetens overdeterminerede historie, der indebærer tilblivelsen af offentligheder og den moderne stats opståen. Mere specifikt trives manifestet i situationer med klassekamp, kønspolitik, etnisk identificering og national kamp. I denne tekst agter jeg derfor at gennemgå genreformen, ikke blot som formel størrelse med særlige egenskaber, men også som historisk kraft i en myriade af udfordringer i og mod vestlig modernitet.

Mit mål i de følgende sider er at skitsere et historisk vue, der gør det muligt at læse forholdet mellem manifestformen og modernismens kulturelle periode. Det er nemlig i modernismen, at den vestlige angst over for moderniteten finder sin fulde æstetiske behandling. Forskellige kendte kritikere af moderniteten – med dens tjenstvillige tro på 'progressive' demokratiske reformer og teknologiske fremskridt – blev eksplicit jævnet med jorden af arbejdet i forskellige grupper som de britiske modernister, de kontinentale dadaister og surrealistere. I den samme periode modificerede selv de avantgardegrupper, der med entusiasme bød en teknologisk avanceret kulturs løfter velkommen, dog næsten altid deres tro på en moderne fremtid med et tvivlende forbehold. Det lod sig forstå, at modernitetens afkast ville tilfalde de magter, der bedst tøjlede de teknologiske produktionsmidler. For alle disse modernistiske grupper spandtes modernitetens brogede stof med andre ord på en usikkerhedens væv. Moderniteten var en række betingede løfter, der kun fuldt kunne indfris i fremtiden. Det indebar stadig udsættelse og umiddelbar tillid.

For at kunne spore manifestets rolle i den moderne offentlighed vil jeg undersøge en række historiske øjeblikke, hvor offentlige politiske skrifter var særdeles synlige og forholdsvis uhindrede. Øjeblikke som disse opstår

typisk lige ved opløsningen af perioder med politisk censur og undertrykkelse. I dette kapitel begynder jeg med eksempler fra pjecer, produceret af Diggers og Levelers i årtiet 1640-50 i England – en periode, der siden Christopher Hill's studie, *The World Turned Upside*, bredt anerkendes som en æra med diastolisk offentlig uenighed, og som markerer et kort tidsrum med relativ frihed i den engelske presse i en ellers strengt censureret æra.³ Ved at fokusere på manifestets kendetegnende pronomen 'vi' håber jeg at antyde, hvordan den enhed, der snart blev kendt som 'Vi, folket', udvikledes i forening med de nye genrer inden for den offentlige erklæring, og hvordan den offentlige fremførelse af 'vi' i polemiske pjecer skabte en grad af nødvendighed, der stod i skarp kontrast til den politiske modernitets trinvis dagsorden. Dette spor fører mig til en diskussion af universalismens konfliktuerende krav, som de udspiller sig i manifestformen, og endelig, i den anden ende af den moderne periode, til et par eksempler på den polemiske genfokusering af universalismen, som fandt sted ved overgangen til det tyvende århundrede, som følge af modernister, der brugte manifestet til at ironisere over 'det modernes' overspændte påstande. Men før jeg vender mig mod disse mere kontekstafhængige analyser af formens brug, vil jeg først levere et formelt overblik over manifestet.

Lokalisering af manifestet

I karakteriseringen af manifestet som 'genre' ønsker jeg at bibeholde den bredest mulige betydning i en term, som jeg mener beskriver grupper af tekster, hvis ligheder glider over i forskelle med nye historiske former for tvang og læsepraksisser. Jeg ønsker på ingen måde at fremstille en definitiv profil af 'manifestet', understøttet af konventioners taksonomier og modaliteter. Et sådant forehavende ville være stærk begrænsende, for det første fordi det ville tilsløre de særlige historiske betingelser, der muliggør ideologiske læsninger af de enkelte manifeste, og dernæst fordi begrebet 'manifest' i sig selv har antaget mange betydninger i vores kultur. Kategorien har indbefattet så forskellige tekster som Wordsworths Forord til *Lyrical Ballads*, Newt Gingrichs *To Renew America*, Unabomberens fyrretusind ords traktat og Andre Agassis tennisspil.⁴ I 1989 kaldte Tom Wolfe sit svulstige essay om »den ny sociale roman« for et manifest, men i modsætning hertil kaldte The Asian and Pacific Students Association et år senere ikke deres bemærkelsesværdige manifest ved det navn. Begrebet bruges ofte retroaktivt til at benævne en teksts grundlæggende status – imaginismepjecerne fra 1912 f.eks., eller Luthers femoghalvfems teser. 'Manifest' kan være et udtryk for en teksts særligt skingre tone som i

polemisk lederskrivning eller populistiske breve til redaktøren. I disse og mange andre tilfælde henviser termen både til formen og til den følelsesmæssige tilstand (frustration, skuffelse, aggressiv beslutsomhed), der går forud for eller fremkalder teksten. At kalde en tekst for et manifest er på forhånd at erklære dens passionerede ligegyldighed over for gode manerer og saglig høflighed.⁵ Termens vaghed gælder selv for de tekster, der eksplicit bruger betegnelsen ‘manifest’, der ikke i sig selv skelner mellem en utopisk, politisk eller kunstnerisk brug af formen.⁶

På trods af den bemærkelsesværdige mængde praksisser, der benævnes af termen, er det alligevel nyttigt, i det mindste indledningsvis, at undersøge manifestformen som genre, dog med det mål at finde en række familieligheder frem for at identificere et fælles sæt fingeraftryk.⁷ Bakhtin bemærkede, at hvor end der er stil, er der genre, og manifestet er uden tvivl bedst kendt gennem sin stil – selvom det også er muligt, at eneste ensartede konvention blandt manifeste er en særligt opildnende retorisk stil.⁸ Denne stammer fra manifestets grundlæggende udtryksformer, der bl.a. indebærer religiøs profetiske tale og chiasm (eller millennialisme), krigens eller belejringens militære sprog og den retsvidenskabelige udgave af argumenterende retorik. Formens historie hjælper med at redegøre for denne eklekticisme: I det syttende århundredes Italien kunne ‘manifest’ henvise til et dokument, der bekendtgjorde militære intentioner eller suveræn vilje, medens ‘manifest’ et århundrede tidligere i samme land benævnte et dokument, som imødegik anonyme karakterangreb i akademiske kredse.⁹ Fra det tolvte århundrede og frem betegnedes det franske ord *manifestation* det teologiske princip om guddommelige åbenbaring, og dette begreb var en drivende kraft bag lægmands-‘profeter’ i det syttende århundredes England. At have ‘bevis’ (også en definition i *Oxford English Dictionary*) for Kristi manifeste tilstedeværelse indebar at forankre idiosynkratiske åbenbaringer i den nye systematiske rationalistiske stil.¹⁰ Denne teologiske brug af ‘manifest’ findes f.eks. i et amerikansk religiøst manifest fra det nittende århundrede, der også knytter an til Reformationens tradition for ligefrem tale: »De følgende ark er skrevet med stor ligefremhed og familiaritet,« begynder forfatteren til *MANIFESTO, or A Declaration of the Doctrines and Practice of the Church of Christ*, »eftersom nyttighed og information er blevet grundigere studeret end stilens elegance eller endda systematisk orden.«¹¹ Faktisk er netop dette manifests undgåelse af retorisk ornamentering karakteristisk for et stort antal manifeste. Særligt efter at formen tidligt under den Franske Revolution opstod som det førende organ for antistatslig dissens, understregede manifestets direkte stil – anvendelsen af en erklærende, passioneret stemme – den revolutionære sprogbrugs fokus på ‘gennemsigtige’ kommunikati-

onsformer mellem borgere. Hvis sandheden var skrevet fuldt læseligt på det menneskelige hjerte, som Danton og andre hævdede, kunne retorisk kompleksitet ligestilles, og blev ofte ligestillet, med hemmelighedsfulde former for kontrarevolutionære anskuelser. Sansculotter tålte intet skel mellem privat og offentlig godhed. Alle afkroge af den gode borgers liv skulle stå til rådighed for republikansk massegodkendelse. Så en genre som manifestet, der omgiver sine erklæringer med forsikringer om uhindret retorisk klarhed – Jeffersons »selvindlysende« sandheder eller den radikale London Democratic Associations »patriotens ed [...] sværges ikke i hemmelighed på en bog, men indskrives i hjertet og proklameres foran himlen og mænd« fra 1838, eller det Fjerde Internationales beslutning om at »kalde ting ved deres rette navn, at sige sandheden til masserne, lige meget hvor bitter den måtte være«¹² – en sådan genre fungerer for disse og andre revolutionære som talerør for udledning af udvalgte politiske sandheder.

Forbundet med formens lidenskab for at sige sandheden er iscenesættelsen af glødende, endda voldeligt, raseri. David Graham Burnett har fremsat tesen, at 'manifest' etymologisk er afledt af den latinske sammensætning *manus* og *fectus*, eller »fjendtlig hånd«, og hans oversættelse anerkender det spirende raseri, formen indeholder: Som en næve, der slår gennem den civile ordens overflade, søger manifestet at udfordre falsk forsoning i en sandheds navn, der fylder dens formodede tilhængeres hjerter og sind.¹³ Og det søger at forsikre sit publikum – både tilhængere og fjender – om, at disse medlemmer kan og vil blive mobiliseret i den levende inkarnation af det uregerlige, rasende udtryk, der er antydet i teksten. Manifestet er med andre ord en genre, der giver indtryk af på én gang at være både ord og gerning, både trussel og fremspirende handling.

I udfordringen af de dominerende kræfter, det stiller op imod, anvender manifestet adskillige karakteristiske konventioner. Selvom mange af disse konventioner afhænger af lokale kontekster, som giver anledning til de enkelte manifeste, findes der tre hyppigt forekommende argumentative greb. For det første fremstiller manifestet ofte en forkortet, lidenskabelig og højst selektiv historie, der skildrer undertrykkelsen op til krisens indeværende øjeblik. Undertiden er denne fortælling eksplicit og detaljeret som i de nøje planlagte sider i det *Kommunistiske Partis Manifest* eller i det afsluttende kapitel af *Fordømte her på jorden* af Frantz Fanon. Andre gange er den historiserende fortælling fuldført i en hurtig stenografi som i de indledende sætninger i »Redstockings Manifesto«: »Efter århundreder af individuel og indledende kamp forenes kvinder for at fuldbyrde deres endelige frigørelse fra mandens overherredømme.«¹⁴ En anden ofte anvendt konvention indebærer den virkningsfulde op-

remsning af klagepunkter eller krav eller erklæringer, der præsenterer en gruppes undertrykkelse som en kamp mellem magthaverne og de magtesløse, eller mellem de korrupte og de hellige eller mellem usurpatorerne og de retmæssige arvinger. De nummererede lister, hvor disse krav ofte præsenteres, bibringer en særlig retorisk kraft: Listens paratakse – dens afvisning af formidlende prosa eller syntetiserede overgange – øger nødvendigheden af manifestets fortsatte tale. I 1967 bevægede »NOW Bill of Rights« sig f.eks. ubarmhjertigt fra ét krav til et andet – barselsrettigheder, skattefradrag, kontrol over reproduktion osv. – indtil det samlede sig til et betingelsesløst mandat. En tredje konvention benytter sig af epigrammatisk, bekendtgørende retorik, der direkte udfordrer den navngivne undertrykker – det kan være så vagt som ‘bourgeoisiet’ eller så specifikt som Kongen af England – mens den forener sit publikum i en opfordring til handling. Det er med dette greb, et manifest fra Kommunen tilskynder soldaterne ved Versailles til at desertere fra Thiersstyrkerne og tilslutte sig Kommunardernes sag: »Lad aristokraterne, de privilegerede, menneskehedens bødler forsvare sig selv. [...] Forlad jeres geledder!«¹⁵

Ved at veksle mellem en historisk, logisk og en profetisk sprogbrug søger manifestet at legitimere sine reviderede historiske perspektiver, sin insisteren på nye magthierarkier og de nyligt styrkede metaforer, der hjælper med at skabe nye udsigelsesmæssige positioner inden for ideologien.¹⁶ Ved at forskyde en marginaliseret gruppes kulturelle position leverer manifestet en alternativ historisk fortælling, der fremhæver gruppens klager og derved kæmper inden for, men også i modsætning til, en kulturs grundlæggende fortællinger. »Vores historie er det utænkte kapitel i jeres historie« erklærer det typiske manifest til sine modstandere, »og nu bliver jeres historie med rette fortrængt af vores gryende fremtid.«

Ja, manifestets ‘historie’ fungerer mere som myte end som empirisk historiografi. Som Claude Abastado formulerer det, vil manifestet »opløse tiden og genskabe historien«.¹⁷ I sin tendens til mytografi skaber det et simulakrum af et brud i den dominerende politiske orden. Ved at revidere historien ud fra en chiliastisk profeti, ved at placere en gruppes apokalyptiske nutid i centrum af en selvbestemt fremtid, opløser manifestet de statslige udgaver af ‘fremskridt’, der retfærdiggør modernitetens historiske fortællinger. Manifestet søger at afsløre det, den herskende orden kalder ‘fremskridt’, som vildfarelse eller mytopoesis eller hegemonisk opportunisme. Over for det, den herskende orden regner som ‘det virkelige’, ‘det naturlige’, ‘det tænkelige’, svarer manifestet igen med egne udgaver af ‘det mulige’, ‘det man kan forestille sig’ og ‘det nødvendige’. Således både skaber og markerer manifestet et brud i historien: Det er både et spor af og et værktøj til forandring. Et manifest fra 1922 af mexicanske

kunstnere illustrerer subtiliteten i dette dobbelte træk: »Vi erklærer, at da dette er øjeblikket for den sociale overgang fra en affældig til en ny orden, må skaberne af det smukke gøre deres yderste for, at en kunst af værdi for folket bliver til virkelighed.«¹⁸ Ved at lægge fingrene på den ny verdens puls – ‘den sociale forandrings øjeblik’ – udpeger manifestets revolutionære håndværkere den kunstneriske praksis, der vil *skabe* den ny verden.

Diggers og Levellers

Manifestets konventioner hjælper en gruppe med at iscenesætte sin identitet i modsætning til en mere løst begrebet og beskrevet ‘anden’, fordi formen leverer et tekstuel felt til den selektive erklæring af holdninger og dannelse af principper, det være sig individualistiske, lokale eller statslige. Senere i denne tekst vil jeg have mere at sige om produktionen af identitet i manifestet. For indeværende vil jeg kort omtale statslig og anti-statslig brug af formen i de tidlige år af det engelske Commonwealth.

Historisk dukker manifeste og lignende former oftest op i klynger omkring de politiske kriser, der indebærer definitioner af borgerpligt og politisk statsborgerskab. England i 1640’erne og 1650’erne udgør en af de tidligste af disse historiske forbindelser. Med G.E. Aylmers ord: »Intet andet sted før 1760’erne eller måske endda før 1789 finder man den kombination af radikal journalistik og smædeskrivning, ideologisk ildhu, politisk aktivisme og masseorganisation, der var fremherskende i England fra 1646-49.«¹⁹ De radikale tekster, der blev produceret af Levellers og Diggers i disse år – den første gruppe agiterede for politisk reform, den anden for landbrugs- og økonomiske reformer – behandlede primært problemet om den suveræne autoritet, idet de implicit og undertiden eksplicit udfordrede det grundprincip, at den suveræne autoritet legitimt kunne bebo en anden ‘krop’ end folket. Henry Parkers radikale påstand fra 1642, »magten er oprindeligt inhærent i folket«, giver genlyd i stort set alle de tekster, som Levellers og Diggers forfattede. På samme tid gjorde forfatterne af disse kritiske pjecer sig dog umage med at placere sig midt i de fremspirende konturer af den ny republik: De skrev med andre ord ikke som eksterne kritikere, men potentielle deltagere i et gryende statssamfund, og alle deres pjecer bærer præg af kampen for at modulere tonen mellem passiv lydighed og den aktive borgers krav.

Diggers-bevægelsen fra 1649-1650 var et ruralt, radikalt og kortlivet svar på indhegningslovene og den udbredte fattigdom og sult, der resulterede heraf. Diggers udsprang af Gerrard Winstanleys skrifter og lære og præsenterede de fattige borgere »som en national klasse, ikke som en lokal gruppe,« og søgte, med James Holstuns ord, at forene dem »i en

ikke-hierarkisk, agrarisk, kommunal praksis«. ²⁰ Winstanley hævdede, at den udbredte landlige elendighed, der herskede efter den fejlslagne høst i 1648, kun kunne afhjælpes ved de fattiges opdyrkning af »ufrugtbare« og fælles landområder. Hans forslag udgjorde en art landbrugskommunisme, der hentede sin historiske styrke fra samtidige udviklinger i naturretens ideologi. Jorden var et »fælles skatkammer«, ²¹ skænket af Gud til brug af alle mænd og kvinder. Winstanley fastholdt, at »frihedens mening [lå] i den ubegrænsede ret til at bruge jorden«. ²² Det betragtelige omfang af Digger-bevægelsens trusler mod postfeudale og tidlige kapitalistiske grundregler om ejendommens ejerskab stod snart klart for de herskende klasser, og bevægelsen blev hurtigt og brutalt slået ned. Diggers blev arresteret, deres huse blev revet ned, deres ejendomme blev ødelagt, og deres lokalsamfund blev spredt. Regeringen retfærdiggjorde sine handlinger med argumentet, at fælles landområder traditionelt var adelens ejendom. Dog hævdede Diggers, at kongen, der havde overdraget disse landområder nu var afsat, og at enhver aristokratisk ret til fælles ejendom var blevet »skåret af sammen med kongens hoved«, som Winstanley formulerede det. ²³

Ved højdepunktet af deres produktion bar Gravernes sange, digte, »forespørgsler«, »anmodninger« og erklæringer alle præg af en forbeholden ydmyghed i tonen, og de anstrengte sig for retorisk at bringe Diggers-samfundet på linje med gudfrygtighed. På samme tid demonstrerer de dog de komplekse forhandlinger, som Diggers søgte at indlede mellem lydighed til den nye (og stadig ustabile) republik og kritik af dens afvigen fra hellig lov. En erklæring fra Diggers i Buckinghamshire er repræsentativ i den henseende. ²⁴ På ét plan henviser erklæringen til statens angiveligt progressive mål i kølvandet på henrettelsen af Charles I fire måneder tidligere: »Vi føler stor opmuntring fra det siddende parlament, og dets to fremragende love: Den ene, der afviser Kongens Magt, og den anden, der gør os alle til frie mennesker.« ²⁵ Denne ærbødighed bliver dog hele tiden modvejet af Diggers hån mod republikkens fortsatte tolerance over for adelen, dvs. »Godsejerne«, der »intet vil tildele os af jorden, medens vi lever, men kun når vi er døde, vil de afse lige så meget som længden af vore grave, fordi de da ikke kan holde den fra os.« ²⁶ Så uacceptabel en selvmodsigelse i selve republikkens hjerte får Diggers til at angribe parlamentet og aristokratiet, og til i deres pjecer at placere sig i modsætning hertil som de reneste repræsentanter for Guds stemme på jord. ²⁷

At folkets stemme både er forbundet med Guds vilje og naturretens »rodløsnende magt« understøtter det revolutionære opråb, der gentages igennem »The Diggers Song« og også gennem efterfølgende historiske øjeblikke med folkelig opstand, særligt den Franske Revolution: dvs. op-

fordringen til at »rejs sig.«²⁸

»Jeres huse river de ned, rejs jer nu, rejs jer nu,
Jeres huse river de ned, rejs jer nu.
Jeres huse river de ned for at skræmme fattige mænd i byen,
Men herremændene vil blive styrtet, og de fattige skal bære kro-
nen.
Rejs jer nu, alle Gravere [Diggers].«²⁹

Selvom denne sang ender med Diggers løfte om at »besejre dem med kærlighed«, kan billedet af de fattige, der rejser sig, læses noget mere truende som en antydning af pøblens opstand. I 1650erne havde argumentet, at »ophavet til regeringens løgne ligger i folkets samtykke«, vundet et vist indpas. Ikke desto mindre, som F. D. Dow bemærker, »tøvede republikanere af mange afskygninger stadig med at anerkende, at *aktive* politiske rettigheder skulle udbredes vidt og foretrak i stedet at oprettholde et skel mellem de 'få' og de 'mange' i regeringens faktiske virke«. ³⁰ Folkelige handlinger viste en sløring af hierarkiet af de få og de mange, men Diggers' pjecer truede faktisk med helt at fortrænge distinktionen i en afspejling af synspunkterne i den anti-hierarkiske religiøse revolution, der omgav skabelsen af *the Commonwealth* og antydede derved, at 'de få' aldrig fyldestgørende kunne repræsentere de utallige fattige. For at understrege dette uendelige antal indeholder Diggers' prosapjecers tryk-tilladelse ikke alene lokale indbyggers underskrifter, men naturligvis også en henvisning til de utallige 'mange', der giver bevægelsen deres samtykke. ³¹

Ligeså vigtigt er, at pjecerne repræsenterer Diggers *over for dem selv*: Dette er gruppedefinerende tekster, der ikke er stilet som begæring til en suveræn hersker, men snarere tilbydes som dialog, katekismer og sangbøger fra de fattige til de fattige. Jeg kommer til at sige mere om denne distinktion – mellem begæring på den ene side og, på sin vis, selvproklamation eller hymne på den anden – men foreløbig vil jeg antyde, at distinktionen i sig selv viser et skift i tidens retoriske former, et skift, der er direkte forbundet med fremkomsten af en organiseret folkestemme. Ifølge Holstuns analyse søgte Diggers' tekster (og specifikt Winstanleys skrifter) hovedsageligt at »vinde et ruralt proletariat (og andre sympatiserende grupper) for et program baseret på massens politiske kamp«. ³² Hvis dette er tilfældet, kan vi meget vel her genkende et træk, der karakteriserer de gruppe-dannende manifeste i det efterfølgende århundrede. Ydermere er det gavnligt at bemærke, at 'viet' i Diggers' pjecer i mindre grad er en tekstuel end en organisk størrelse, og den er derfor mindre

afhængig af evnen til at læse end af klasseforbund. Diggers' 'vi' udvides efterhånden som det cirkulerer gennem stederne for Diggers-opstandene – Surrey, Wellingborough, Iver, Cox Hall, Enfield. Med manifestets karakteristiske umiddelbare stemme proklamerer Graversangenes sange, at »vi må være dristige / nu for at kræve vor ret,« for »tiden, siger jeg, den er nu kommen.«³³

Diggers gik også under navnet True Levellers, (Sande Lighedsmænd) et navn, der afspejler Winstanleys opfattelse, at 'naturlige rettigheder', som levellers slog til lyd for i deres begæringer og proklamationer, var fundamentalt rodfæstede i agrariske rettigheder. I modsætning til de fattige på landet, der udgjorde hovedparten af Diggers, var Levellers, med Nigels Smiths ord, »en læsende og faglært urban gruppe, den mest socialt mobile af den tidlige moderne befolkning«. De beboede en »verden af den 'midterlige art', som slog bro mellem herskabet og de fattige arbejdere«. ³⁴ I den politiske sag om republikansk repræsentation iscenesatte Levellers under John Lilburnes uofficielle lederskab en tekstuel polemik, der var endnu mere eksplicit (såvel som mere teoretisk eksplicit) end dem, Diggers skabte i 'folkets navn'. Ligesom Diggers (og mange andre tidlige grupper, der deltog i den lange tradition for religiøst funderet agiteren) formulerede Levellers deres sag i forhold til guddommelig autoritet. Men ulig Diggers benyttede de sig af argumenter, som førte dem tættere på en sekulær, rationalistisk formulering af individuelle rettigheder.³⁵

I Levellers' kendteste manifest, »Englands New Chains Discovered« fra februar 1649, kortlægger Lilburne parlamentets brudte løfter, beskriver de aristokratiske og konservative fraktioners kvælende kontrol og opremser forslag til parlamentarisk reform. Med William Hallers og Godfrey Davies ord udsprang dette manifests kraft – ja, alle Levellers' pjecer – ikke bare af deres kollektive status som udtryk for »et parti, snarere end et udtryk for en enkelt tænker«, men særligt fra det politiske dilemma, det påtvang parlamentet: »Levellers besluttede sig for at 'give en regel' til det 'Lange Parlament', og den instans skulle enten indrømme dem rettet hertil – dvs. give deres form for organiseret opposition og klage en plads og funktion i staten – eller undertrykke dem«. ³⁶ Jeg vil tilføje, at formerne, under hvilke Levellers præsenterede deres kritiske kommentarer – former, der på skift var legalistiske, profetiske, analytiske og bydende – udgjorde radikale forandringer af tidligere, mere forfinede former for folkelig politisk dissens, der som selvfølge havde trukket på den passive lydigheds retorik.

Eksemplet om begæringen, der blev nævnt tidligere, var måske den mest prominente af disse traditionelle anerkendte former. Den typiske begæring indeholdt ofte en selv-nedgørende anmodning, stilet til en auto-

ritativ figur eller instans. Den benyttede et distinkt udvalg af pronominer til at referere til egne forfattere som 'de' (*ikke* 'vi') og den kongelige eller parlamentariske adressat som 'De' eller 'Deres ophøjede majestæt', som det kom til udtryk i de afsluttende linjer af, hvad der måske er den mest berømte begæring i det syttende århundrede, »Petition of Right«: »De [forfatterne] bønfaller ydmygt Deres ophøjede majestæt [...] om deres rettigheder og friheder ifølge dette riges love og vedtægter.«³⁷ Allerede i året for denne begæringens offentliggørelse, 1628, var begæringens retoriske byrde begyndt at ændre sig, som bevidnet af J.P. Kenyons bemærkning, at »der på det givne tidspunkt var en vis tvivl, og tvivlen består, om præcis hvad Begæringen [Rettighedernes] var, og hvorvidt den svarede til en vedtægt eller var hævet derover«.³⁸ Men da Levellers gjorde brug af formen i 1648, gjorde de det på en måde, der overskred alle dens sædvanlige konventioner. Deres ironisk navngivne »The Humble Petition« til parlamentet fremstår som et præludium til den sidste dråbe: »Sandheden er«, begynder indledningen til en liste af syvogtyve kritikpunkter, »vi har længe ventet ting af en anden art af Dem«.³⁹ Ved listens afslutning kommer en skjult trussel: »Hvis alt dette intet nytter, må Gud være vores ledestjerne, for mennesket viser os ingen vej for vores overlevelse.«⁴⁰ Ærbødigheden og ydmygheden, der var så tydelig i genrens tidligere eksempler, er borte. I stedet står nu en ny folkestemmes selvsikre og krævende 'vi'. I denne og andre pjecer antyder Levellers' form for klage en ny type politisk subjekt – en 'borger' – præcis i det omfang, det skaber et hidtil uset *performativt* verbalt medium, i hvilket subjekter og undersætter kunne genkende sig selv.

Genrespørgsmålet – spørgsmålet om, hvordan en ikke anerkendt gruppe, der kæmper for legitimering, omgiver deres indvendinger med en bredere fortolkning af den politiske kontekst – er af særlig vigtighed i disse år. Selvom 'folket' i 1648 endnu ikke var anerkendt som en distinkt og aktiv politisk kraft, der heller ikke endnu havde opnået lovlige status til at tale på folkets vegne, var det et faktum, at disse dissenter mødtes og udgav pjecer under antagelsen af ytringsfrihed i den ny republik. Smith beskriver Levellers som selv-proklamerede efterkommere af »tidligere nybrydende brugere af det trykte medium«, og Haller og Davies bemærker, at »man kunne stille spørgsmålstegn ved Levellers' ret til at tale for denne abstraktion, dette *populus* fra fortærsket politisk teori, men ikke ved deres evne til at tale til og for den masse, som nu under deres lederskab så sig selv som folket«.⁴¹

Noget kunne dog tyde på, at uanset om 'folket' havde en stemme eller ej, begyndte de at fremstå som livlige subjekter i nye retoriske former: En genre som manifestet tildelte dem en vidtløftig stemme, som hen-

tede sin magt fra 'de mange', for hvilke den hævdede at tale, såvel som fra dens afhængighed af selve republikkens nyligt fremkommende sprog, dvs. protestens, debattens og de liberale friheders sprog. Selve *formen* af Levellers skrevne protester synes at have været årsag til betragtelig bekymring for parlamentet, som de var skrevet til. Den parlamentariske instans, der svarede på Lilburnes påstand i »The Humble Petition«, at Levellers havde været nægtet retten til at udstede begæringer, protesterede mod, hvad de så som en forkert brug af termen: »En begæring er at fremsætte sine bekymringer«, bemærkedes det, »og ikke at give en regel til den lovgivende magt. Hvis De mener, det skulle være en *Forordning*, kald det da ej længere en *Begæring*«. ⁴² Dette udsagn er lige så meget en afvisning af Levellers' retoriske former – hverken begæringer eller forordninger – som det er en protest mod deres uforskammethed. Levellers har måske og måske ikke tænkt at 'give en regel' til parlamentet, men det står klart, at formerne, de skabte, gav form til dissens og diskussion og kritik, mens de legitimerede deres talere som repræsentative medlemmer af et aktivt *populus*.

Således kan parlamentets nervøse insisteren på en formel distinktion mellem en begæring og en forordning fra vores perspektiv forstås som udtryk for et vigtigt skift i den offentlige sprogbrug. Den genre, som parlamentet nægter at anerkende, men som vi kan identificere som en forgænger for manifestets opstående moderne form, tilbyder en udsigelsesposition for folkets fremvoksende stemme og dermed for folket som politiske deltagere i den republikanske diskurs. Genrens overfladiske fremtræden i denne revolutionære periode, samt dens mere raffinerede og udbredte brug i den efterfølgende periode i 1780'erne og 1790'erne, falder tidsmæssigt sammen med den i England langsomt udviklende og den i Frankrig hurtigere konsolidering af en debatterende offentligheds institutioner. Faktisk er det meget vel tilfældet, at vejen blev banet for den offentlige sfære af pjecer som Levellers' manifeste, der markerede den »betydningsfulde« og særdeles offentlige drejning i engelsk historie mod »politisk teori baseret på naturen«. ⁴³ Levellers' pjecer var forbundne med dissensen fra Cromwells »New Model Army«. Og lige så afgørende var det, at de fremprovokerede diskussion og vandt støtte fra de småborgerlige klasser af lærlinge og mindre håndværkermestre i London. Jürgen Habermas har vist, hvordan offentlighederne i Europa fik liv af netop disse klassemedlemmer, »private mennesker« fra fremspirende borgerlige strata, der »fandt sammen som offentlighed«. ⁴⁴ I debatter om offentlig autoritet benyttede de sig af en polemisk ladet form for »fornuft« til at udfordre den tøjlesløse suveræne dominans' brogede magt. En sådan institutionaliseret medierende zone mellem, på den ene side, familiens og

civilsamfundets private sfærer og, på den anden side, statens autoritet, var for at opretholde sin kohærens afhængig af en kerne af deltagere, der var veltrænede i ideologiske udfordringer af absolut autoritet. Man kan kort sagt hævde, at den debatterende offentlige sfære, der satte sit præg på den tidlige politiske modernitets hastige fremspiren, skabte nye udsigelsespositioner og artikuleringpunkter for forfatterne og læserne af de protesterende manifeste, der tidligere var udviklet af grupper som Levellers. Manifestet som vi kender det fra den Franske Revolution og frem, kan således siges at være både årsag til og effekt af den offentlige sfæres modning.

Det offentlige 'Vi'

Særligt betydningsfuld i denne henseende er måden, hvorpå manifestet som form legitimerer den polemiske offentlige stemme ved retroaktivt at stive den af med republikanske principper: *Vox populi* fremstilles i manifestet som magtens laveste fællesnævner, og en regering, der benægter sin egen magtbase ved at ignorere eller undertrykke kritik eller udfordringer fra denne mest fundamentale skare, risikerer delegitimering (i det mindste ifølge manifestet) på egne præmisser. Ifølge denne læsning bliver begrebet om en republikansk regering selvmodsigende i det øjeblik, den misken-der sine potentielle borgere og glider over i antidemokratisk elitisme. Hvad enten det var i form af en forordning eller en begæring udviklede Levellers' dissens således en selvberørende (fordi retorisk selvindlysende) diskurs om menneskelig emancipation: Når først naturretten én gang er begrebsliggjort er den næsten umulig at holde tilbage. Når det først er lært, kan Republikkens demokratiske budskab ikke glemmes.

Magten i folkets stemme – dét, der i den Franske Revolution skulle blive den 'offentlige menings' absolutte domæne – produceres og ud-bredes ved manifestets brug af pronominet 'vi'. Særligt efterhånden som manifestlignende former vinder bred forståelse i løbet af den Franske Revolution, bliver 'vi' faktisk ikke alene en talende gruppes nomenklatur, men også et retorisk middel til at *vække* publikummer og til at markere den ideologiske afstand mellem disse skabte publikummer og den iscenesatte undertrykker. Med det attende århundredes fremspirende radikale sprogbrug bliver manifestets diskursive felt mellem 'vi' og 'jer' eller mellem 'vi' og 'dem' i stigende grad ubeboeligt: Vi (dvs. manifestets under-skrivere eller støtter) indtager offentligt moralens højder (om end kun i konjunktiv form), til dels ved på en manikæisk måde retorisk og semantisk at modstille sig med 'de', de blinde modstandere, der fungerer som et tekstuel opbevaringssted for korrupsion og last. Manifestets skabelse af

et nyt publikum sker med andre ord omkring en egen identifikation med dyd (i en eller anden af dens mange udgaver) og modstanderne med hegemonisk magt.

Jeg ønsker ikke at antyde, at manifestet på magisk vis skaber nye subjekter og subjektpositioner blot ved at udnytte elasticiteten i ordet 'vi'. Manifestet skal ikke altid – end ikke ofte – forstås som en kausal agent i historien, og selvom det antager en profetisk autoritativ stemme, skaber det ikke nye sociale betingelse ved simpel befaling. Min påstand om genre er betydeligt mere beskeden: Manifestet indtager en distinkt generisk plads inden for den offentlige sprogbrug og tilstræber derved en konkret form for kulturelt arbejde, selvom det sjældent rent faktisk udfører dette arbejde. Manifestet leverer mere specifikt et fodfæste i en kulturs dominerende ideologi ved at skabe generiske udsigelsespositioner. Det fremspirende publikum, der interPELLERES ved 'vi', indtager enten en anerkendende eller afvisende position i forhold til manifestet som repræsentativ tekst.⁴⁵ Den del af det potentielle publikum, der tilbageholder sin støtte, ophører med at tage del i publikummets 'vi', og tager i realiteten plads i det antagonistiske 'I', mod hvilket manifestets anklager er rettet. Den del af publikummet, der samtykker, udgør det 'sande' publikum og danner en affektiv identifikation med manifestets 'vi'.⁴⁶

Brugen af 'vi' i former, der hævder at tale for fællesskabet, er måske mere kontroversiel nu end nogensinde før: At kontrollere pronominet 'vi' ligger i kernen af de debatter, der har omgivet identitetspolitik og fortolkningsteori i adskillige årtier. Feministiske og postkolonialistiske teoretikere gik f.eks. i slutningen af 1980'erne ind i en slidsom mængde diskussioner om de vanlige uretfærdige tilegnelser af 'vi' og spurgte, hvem der styrkes, og hvem der svækkes af de forskellige strategiske udnyttelser af ordet. Længe før identitetspolitikken (der kræver en redegørelse for, hvem 'vi' er) i 1980'erne mødte Foucaults påbud om ikke at begå den uværdighed, det er at tale for de andre (og dermed krævede en redegørelse for hvad 'at tale' indebærer), definerede debatterne om pronominet selvfølgelig meget af feminismens anden bølge fra 1960'erne og frem, særligt med hensyn til pan-feministiske pjecer, hvor 'vi' formodes at betegne alle kvinder. I en ekstrapolering og dekonstruktion af det radikale demokratiske løfte i sætningen, 'vi, folket', etablerede grupper, der længe havde været uden for dette *populus*, som de republikanske dispensationer havde lovet, kampagner for borgerrettigheder og kulturel anerkendelse. I denne indsats både affirmerede og udfordrede de ideen om, at 'vi' kunne få et specifikt indhold. Sideløbende med mainstream borgerrettighedsbevægelsernes krav om at blive inkluderet i et nationalt 'vi' – jeg besynger også Amerika – kom der således forskellige varianter af identitetspolitik, som udfordrede

det nationale 'vi' ved at forfægte partikularistiske betydninger af kollektivitet, der ikke kunne indoptages under borgerlig nationalisme. Inden for disse identitetsrelaterede bevægelser, etnisk, feministisk, og bøsse/lesbisk, udmundede den interne logik i en udspørgen af 'viets' status hurtigt i en række udfordringer af alle begreber om gruppeidentifikationer: Hvem har autoritet til at tildele medlemskab i gruppen? Hvorfor skulle inkludering i gruppen – f.eks. 'kvinde' – have forrang over andre mulige identiteter og placeringer? Hvis gruppeidentitet altid er en kollektiv fiktion, et imaginært fællesskab, hvorfor er visse kollektive fiktioner da bedre (og med hvilket formål) end andre? Selvom disse spørgsmål er ubesvarede og ubesvarlige, synes én ting klar efter de forgange få årtiers debat: Den offentlige erklærings pronominer er særligt flygtige konstruktioner.

Émile Benveniste har f.eks. vist, hvordan 'vi' ikke simpelthen kan være en »multiplikation af identiske objekter« som strukturen ellers antyder, da en sådan formulering ville indebære en umulig fordobling af 'jeger'. 'Vi' er snarere »et *knudepunkt* mellem 'jeg og 'ikke-jeg', uanset hvad indholdet af dette 'ikke-jeg' måtte være. Dette knudepunkt danner en ny totalitet af en helt særlig art, hvis bestanddele ikke er ækvivalente: *I 'vi' har 'jeg' altid forrang, da der ikke kan være 'vi' uden først et 'jeg'*, og dette 'jeg' dominerer 'ikke-jeg'-kvaliteten ved hjælp af sin transcendent egen-skab. Tilstedeværelsen af 'jeg' er konstitutiv for 'vi'«. ⁴⁷ 'Vi', som det viser sig i manifestet, antyder derfor gruppens konsensus, men denne konsensus er egentlig i vid udstrækning resultatet af pronominal behændighed, hvorved 'vi' dækker over den metonymiske funktion i den lille gruppe af sammensatte jeger, der hævder at tale for en helhed.

Dette er selvfølgelig for at vise, at manifestets 'vi' i sit væsen er en koloniserende struktur. Manifester, der påstår flerstemmighed, kan meget vel være en eller to personers arbejde eller kan tale for de mange med ufortjent autoritet, og der er mange fordele ved en taleposition, som i bedste fald er en tvivlsom sammensmeltning. Som vi har set, er et 'vi', der er underskrevet af de få, men formodes støttet af de mange, i vid udstrækning styrket af sin ubestemthed. Et uspecificeret 'vi' angiver og frembyder på de interPELLEREDe subjekters vegne deltagelse i et midlertidigt fællesskab, hvis magt udspringer af en potentielt uendelig tilhængerskare. 'Vi' resonerer med den suggestive magt i de uendelige, flygtige masser. Det er den sekulære version af det kristne 'vi', der udjævner ethvert hierarki; det er en pronominal gestus mod både et grænseløst slægtskab og massens ukuelige beslutsomhed.

Nu, ikke senere

Selvom manifestets 'vi' henter sin magt i ubestemthed, har dets politiske effekter en utvetydig kraft i både føderationer og republikker. I sine overvejelser om revolution diskuterer Hannah Arendt, hvad der formodentlig er det centrale dogme i det sene attende århundredes fremspirende republikker: »En republik gav enhver borger retten til at blive 'en deltager i regeringens anliggender', retten til at blive set i aktion. [...] Princippet, på hvilket [den amerikanske] republik efterhånden blev grundlagt var til stede [...] i livets, lykkens og den hellige æres 'fælles løfte', hvor undersåtterne i et monarki ikke ville give 'fælles løfte til hinanden', men til kronen som repræsentant for hele riget«. ⁴⁸ Arendt hylder den amerikanske Uafhængighedserklæring som en ikonografisk afbildning af republikkens »fælles løfte«: Dette dokumentes »storhed«, skriver hun, bestod »ikke så meget i at være 'et argument til støtte for en handling' som i at være den perfekte måde for en handling at fremtræde i ord«. ⁴⁹

Arendts fremstilling er provokerende: Erklæringen, der i mange henseender fungerer som et manifest, er det tekstuelle billede af en offentlig instans i aktion. Dokumentet koder republikkens grundlæggende gestus – det fælles løfte – på en måde, der sætter løftet i evig bevægelse, hvilket vil sige, at erklæringen på grund af sin tekstuelle kode fungerer som en selvfornyende performativ talehandling. I denne henseende kan Uafhængighedserklæringen opfattes som en manifestlignende tekst, da manifestet søger netop denne form for figural projektion af handling. Arendt konkretiserer figurationen ved at bekræfte, at »handlingens [løfte til republikkens] magt er mægtigt nok til at rejse sit eget monument«. ⁵⁰ I den bredere kontekst af Arendts argument markerer Uafhængighedserklæringen den republikanske konsensus' uigenkaldelige triumf over monarkiets tyranni, men mere specifikt stammer Arendts entusiasme for Uafhængighedserklæringens »monumentale« status fra hendes opfattelse af, at den Amerikanske Revolution var unik i sin søgen efter *permanent* at ændre politiske strukturer (i modsætning til blot at skabe affektive skred i projektionen af en revolutionær national karakter eller persona). Ifølge hendes læsning ligger dokumentets værdi i måden, hvorpå dets fokus på institutionel forandring nedtoner – og måske endda tager luften ud af – revolutionens flygtighed.

Men denne understregning af institutionernes konkrete forandring er ikke en egenskab, der deles med de fleste manifeste – snarere det modsatte, idet manifeste ofte fungerer som tekstlige ækvivalenter til vold, gengældelse og endda en politisk eller æstetisk legen med ilden, som alle

signalerer en uudgæelig og kumulativ eksplosion af utålmodighed over for gentagne eller længerevarende overgreb og brudte løfter. Langt oftere tenderer manifestets retorik mod en hyldest af forandringens tilfældighed og uforudsigelighed; lad revolutionens blomster gro, tilskynder det; det gamle må rives ned, før det utænkelige nye kan tage form. Således kan selve begrebet om et institutionaliseret manifest meget vel være selvmodsigende.

Dog kan vi bare kaste et blik på dokumenter som *Manifest der Kommunistischen Partie* for at se, hvor let manifestet kan glide ind mellem ikonoklasmen og ikonografien. Der er netop adskillige måder, hvorpå Uafhængighedserklæringen demonstrerer de vildledende egenskaber i manifestlignende former: Selvom dokumentet erklærer sine tilhængeres retfærdige vilje til at grundlægge en republik, er det stadig en kendsgerning, at Erklæringens tidlige tilhængere *allerede* indtog den hegemoniske position, som teksten forsøger at sikre. Erklæringen er med andre ord måske ikke et såret mindretals, men et konsolideret og magtfuldt flertals stemme, måske endda hegemoniens stemme. Jacques Derridas diskussion af dokumentets performativitet i uafhængighedserklæringer betragter denne kausale hårdknude fra en anden vinkel ved at spørge, hvorvidt Erklæringen *konstaterer* eller *producerer* uafhængighed – dvs., hvorvidt *Den Amerikanske Uafhængighedserklæring* markerer det faktum, at »de gode mennesker i realiteten allerede har befriet dem selv og blot konstaterer denne frigørelses realitet [...] [eller hvorvidt] de befrier dem selv i øjeblikket for og ved [*par*] underskriften af denne Erklæring«. ⁵¹ Derridas opmærksomhed over for performativitetens ubestemmeligheder (et problem, der implicit bringer problemet om solidaritet mellem forfattere og læsere på banen) løser ikke problemet om Erklæringens retoriske status, men det bringer os frem til en sætning, jeg nævnte tidligere: Ligesom Erklæringen søger alle manifeste at *vække* i samme øjeblik, som de *benævner sig* til et opildnet publikum. Det bør dog bemærkes, at manifestets skaben af et radikalt publikum ofte sker med et presserende islæt, der ikke findes i Derridas diskussion: Manifestet er nu engang en radikalismens tekst, som danner et publikum gennem sin stræben efter affektiv og erfaringsmæssig forståelighed. Dvs. et publikum udkrystalliseres efterhånden som det formulerer og udspiller et fremtidigt publikums erfaring af og svar på undertrykkelse.

Som illustration af denne performative evne vil jeg nævne de famøse sidste linjer af Marx og Engels' *Manifest der Kommunistischen Partie*: »Lad kun de herskende klasser skælve for en Kommunistisk revolution. Ved den har proletarerne kun deres lænker at tabe. De har en verden at vinde. Proletarer i alle lande, foren jer!« Her opstiller Marx adskillige

simultane publikummer (herskende klasse, proletarer) og *samtidig* radikaliserer han den sammenflydende identitet af sit primære publikum med ét slag.⁵² Passagen er performativ ifølge mindst to af termens samtidige teoretiske betydninger: Ifølge J.L. Austins betydning fremstilles den nævnte forenede klasse ved at antyde samtykke a priori; ifølge Judith Butlers' opfattelse skabes en fleksibelt fremskrevet *falsk* identitet for arbejdere og ikke-arbejdere, der forenes under en opildnende radikalisme.⁵³

Gentageligheden af Marx og Engels' Kommunistiske Manifest, der selv er en gentagelse af tidligere manifeste og revolutionære politiske pjecer, kan let demonstreres i andre manifeste. For eksempel slutter London Democratic Associations manifest, som er et årti ældre en Marx's, med følgende linjer: »Nordlige demokrater – Organiser jer! Organiser jer!! Organiser jer!!! Alarmklokkerne ringer! Strejk for almindelig valgret!!!« Halvfjerds år senere høres ekkoet i et suffragettemanifest fra 1909: »Argumenternes tid er forbi! Handlingens tid er kommen! LONDONS ARBEJDENDE KVINDER HAR REJST SIG. Enden på den lange kamp for politisk eksistens er i sigte.« I det avantgardistiske manifest, »De Futuristiske Kvinders Manifest« fra 1912, giver opildnende revolutionær sprogbrug stadig genlyd, om end i en anden retning: »KVINDER, I HAR FOR LÆNGE VÆRET VILDFARNE MELLEM MORAL OG FORDOMME. VEND TILBAGE TIL JERES SUBLIME INSTINKT; VEND TILBAGE TIL VOLD OG GRUSOMHED.« Et endeligt eksempel er Fanons mere dystre og åbenlyst marxistiske manifest i slutningen af *Fordømte her på jorden*: »Kammerater, fra nu af må vi bestemme os for en anden vej. Den dybe nat, vi har været nedsænket i, må vi gøre os fri af og gå ud af. Den nye dag, der allerede gryr, bør finde os faste, vågne og beslutsomme.«⁵⁴

Disse manifesters gentagne strukturer og vendinger – de generiske komponenter i formens gentagelighed – fører os tilbage til påstanden, med hvilken jeg indledte dette kapitel: At skrive et manifest er at gengive en kamp mod dominerende kræfter; det er at forbinde ens egen stemme med de utallige stemmer fra tidligere evige kampe. Denne deltagelse er gjort muligt af formens evne til at tjene som ideologisk tegn, i V.N. Volosinovs udgave af termen. Som en sprogbrug, der søger at tale for en gruppe, som på en eller anden måde er blevet udelukket fra eller ikke er blevet repræsenteret i de formodet inkluderende debatter i den offentlige sfære, antager manifestet funktion af et tegn for lokal politisk strid. Det er et *ideologisk* tegn, da det kan benyttes i en hvilken som helst kamp, på hvilken som helst side. En sådan »multiaccentualitet« bidrager på paradoksalt vis til tegnets stabilitet, ifølge Volosinov, og i dette tilfælde til manifestets stabilitet som tegn på politisk kamp, for termen resonerer på

et vist plan med tidligere passioneret brug af *formen*.⁵⁵

Det faktum, at manifestformen har distinkte retoriske og formelle egenskaber, der stammer fra før udviklingen af den borgerlige offentlige sfære, betyder, at *formen* kan betragtes som en genre og som et ideologisk tegn, der er stabilt, paradoksalt nok, i alle sine generiske og passionerede variationer. Manifestets dominans og vigtighed i borgerlig og radikal sprogbrug i det attende århundrede indikerer dog, at da først de sociale betingelser opstod, hvor manifestet rent faktisk kunne *nå* den formodede uendelige, flygtige offentlighed, nåede *formen* fra vores perspektiv historicitetens kritiske masse, der tillader os at betragte den retrospektivt som den moderne sociale kamps særegne genre. Vi kan med andre ord betragte manifestet som prøvesten i den moderne politiske konflikts historie. Løfterne, der blev lagt frem i modernitetens udviklingsfortællinger – løfter om universel frihed, autonomi, lighed og inkludering – gentages og omformes i det attende og nittende århundrede i politiske manifeste som modernitetens brudte løfter. Hvert nyt manifest broderer videre på en gammel diakron fortælling om ekskludering og undertrykkelse; den kumulative fortælling, forarbejdet af på hinanden følgende manifeste, fungerer som en skarp kritik af modernitetens fremskridtsfortællinger.

Hvis vi for et øjeblik vender tilbage til mine eksempler om manifestets gentagelige strukturer og vendinger, kan vi bemærke, at de deler en slående retorisk egenskab, som kan bidrage til en udvidet forståelse af manifestets intime forhold til modernitetens fortællinger. Manifestet afsluttes i hvert eksempel med en eklatant påkaldelse af en apokalyptisk grammatisk nutid. *Nu* er det tid til at handle; *nu* er øjeblikket, hvor historien begynder på ny. Verdens arbejdere skal forene sig nu, Englands kvinder skal gribe fat om skæbnens tøjler nu; Algeriets koloniserede folkefærd må nu begynde at vende det europæiske tidevand. Fortiden har været barbarisk forvanskende, men den har endelig ført til denne tusindårsnutid; den uundgåelige vold, der må ledsage det nærværende handlingens øjeblik er del af den smertefulde, men nødvendige, forløsning, som udmunder i fødslen af den politiske ligheds utopiske fremtid. Frygtsomhed kan derfor ikke tolereres i dette øjeblik: den nuværende konflikt må imødekommes med strenghed.

Den dramatiske understregning af *nu* som et kohærent øjeblik i en veldefineret politisk telos, kan forstås ud fra forskellige perspektiver. Som sproglig markering, der signalerer uundgåelighed, er det en retorisk trope, som er associeret med chiliastisk sprogbrug, hvor den religiøst-politiske kamps ankomst afstedkommer en allerede fastlagt række begivenheder, som vil overdrage den jordiske verden til Guds guddommelige rige. Den retoriske chiasmus ankomst er ifølge Stephen Toulmin sammenfaldende

med det syttende århundredes indføring af rationalistiske beviser og forudsigelser, samt forfaldet i tolerant humanistisk skepticisme. Sekulariseringen af denne sprogbrug i manifestlignende pjecer indebærer oversættelsen af transcendent uundgåelighed til en naturaliseret fortælling, hvor politisk befrielse fører til endelig, uigenkaldelig, universel emancipation. Endvidere er manifestets betoning af 'nu' forbundet med modernitetens fremkommende offentligheder, der udgør den kontekstuelle basis for manifestets form. Homi Bhabha argumenterer for, at 'nu' både markerer den fortsatte grammatiske nutid i vestlige ideologiske regimer og den 'forsinkelse', der oplevedes i de koloniserede og postkoloniserede områder, for hvem 'det nye' kommer for sent og kun i ineffektive fragmenter.⁵⁶ Hvis, som jeg har foreslået, manifestet er det brudte løftes genre – genre, der fortæller den urimelige erfaring af moderniteten hos dem, hvis behov ignoreres eller ekskluderes i en politisk kultur, der lover lighed og autonomi – så må den også forstås i forhold til de offentligheder, hvor disse løfter er givet.

Habermas argumenterer for, at den borgerlige offentligheds brug af forhandlingens og debattens sprog, til dels hentet fra brevenes og kulturkritikkens verdener, afstedkom egne sproglige nødvendigheder. Offentlighedens borgerlige karakter bestemte dens debatters stil og retorik, så en fælles følelse af liberale friheder – lighed, fælles interesser i en konsensusbaseret lov, respekt for formelle såvel som uformelle udtryksformer afledt af idealerne for individuel autonomi og uhindret handel osv. – hjalp med at skabe fornemmelsen af, at offentlige udvekslinger lignede et organisk knudepunkt, hvor de mange kunne samles i en fælles bekymring for det almene vel. I disse diskussions- og forhandlingssprog, der var afledt af intellektuelle kilder, tillagde man den maieutiske bevægelse i ideerne og kritikken heraf en særlig værdi; »cafédiskussionen«, som Habermas fremhævede som et repræsentativt sted for den fremspirende borgerlige sfære, er alment anerkendt som en diskussion, der bevæger sig mod forandring snarere end en form for absolutistisk krav om forandring. Så mens manifestet kan opfattes som en form med stærke forbindelser til den borgerlige offentlige sfære, bør det også understreges, at formens evne til urokkelig aggression markerer dens forskel fra (og dens overskud i forhold til) offentligheden.⁵⁷

For manifestet unddrager sig netop dette nuancerede debat- og reformsprog. Manifestets retoriske insisteren viser en utålmodighed med forhandlingsformer: »Argumenternes tid er forbi«, erklærer det typiske manifest; »ikke mere snak: Nu er det tid til handling«. I afvisningen af cafédiskussionens model – i udfordringen af dialog og forhandling ved hjælp af en 'fjendtlig hånd' – afviser manifestet i realiteten den offentlige

sfæres neutraliserende diskursive kræfter, der altid og overalt søger at underkaste en lokal gruppes særlige krav en skiftende, men ikke desto mindre hegemonisk, formulering af det »universelt gode«. ⁵⁸ Manifestet hævder, at det 'universelt gode', ser ganske anderledes ud for dem med begrænset adgang til caféerne og deres klasseprægede sprogbrug. ⁵⁹ Det 'universelle' er endvidere åbent for revision.

Manifestets kritik af 'det universelles' begrænsede perspektiv og formens manglende tålmodighed med forhandlingens sprogbrug kan i et endnu bredere perspektiv ses som en udfordring af de operative former, med hvilke den borgerlige offentlighed retfærdiggør sit herredømme. Den borgerlige offentligheds sprogbrug antager en hypotetisk agent som universelt subjekt: En borger, der er udstyret med både rettigheder og velsmurte kritiske evner, hvis formodede velbefindende optræder som model for den sociale og politiske forandrings handlingsplan. Jeg hævder, at da mulighedsbetingelserne for en ideologi for det universelle subjekt med universelle rettigheder og følelser – dvs. da politiske og økonomiske udviklinger i post-Oplysnings-Europa dannede de moderne begreber om lighed og rational autonomi – i dette øjeblik fremstod manifestet som en offentlig genre, der var gearet til at udfordre og genoverveje formodningerne bag et 'universelt subjekt'. For nu at formulere det i formelle termer, kunne man sige, at manifestet skal være dér, hvor det universelle subjekt befinder sig; for siden det syttende århundrede har manifestet udført både en affirmation og en udfordring af universalismen. På den ene side har manifestet altid vist – eller rettere demonstreret – sin gæld til modernitetens politiske bevægelser, der muliggjorde borgerskabets ideal; som vi har set, var formen i fuld overensstemmelse med de demokratiske kulturelle formationers fremtræden. På den anden side var genrens hele *raison d'être* at kritisere universalismens ujævne implementering – svigt, der var forbundne med det, Habermas har karakteriseret som den borgerlige ideologis »skyden over målet«, ⁶⁰ hvor den borgerlige kultur giver brede universalistiske løfter, som den umuligt kan holde.

Neil Lazarus og hans medforfattere diskuterer dette grundlæggende aspekt af borgerlig kultur, denne »skyden over«, i deres forsøg på at demonstrere Habermas' indsigt, at den borgerlige ideologis fiaskoer er autoteliske, i det omfang disse fiaskoer hjælper med at kortlægge urealiserede normative idealer for »emancipationens universalisering« ⁶¹. De citerer fra *Theorie des Kommunikativen Handlens* for at demonstrere retningen i Habermas' argument: Det 'normative indhold' i den borgerlige kulturs »abstrakte og ahistoriske ideer, der som altid skyder over den eksisterende sociale virkelighed, støtter ikke alene en kritisk forandrende praksis ved at levere nogle indledende retningslinjer, men støtter også en affirme-

rende og billigende praksis ved at levere en afmålt mængde idealistisk forandring«. ⁶² Således er den borgerlige kultur nødvendigvis inkonsistent, den lover mere, end den nogensinde kan levere – og, kunne jeg tilføje, tilbyder til de mange, hvad den kun kan levere til de få. Men hvor ‘normative’ og endegyldigt terapeutiske disse overdrevne løfter end måtte være, vil de stadig fremprovokere vrede svar fra former som manifestet, der registrerer en gruppes utålmodighed med de demokratiske idealers system af papirkredit og i stedet kræver, at dets publikum straks bliver betalt i rigets mønt.

Habermas’ påstand om, at den borgerlige offentlige sfære, i Lazarus og hans medforfatteres ord, er »et sted, hvor udvekslingen, ikke af varer, men af argumenter, producerer universaliteten som immanent kriterium og regulativ norm«, ⁶³ kan føres endnu længere i forbindelse med manifestets form. For ifølge Habermas vokser der inden i moderniteten en *kritik* af moderniteten og dens forsøg på universalismens og fornuftens strukturelle idealer: Denne kritik beskriver han som en »200 år gammel moddiskurs, iboende i moderniteten selv«, der »tog afsæt i Kantiansk filosofi som et ubevidst udtryk for den moderne tidsalder og søgte at oplyse Oplysningen om dens eget snæversyn«. ⁶⁴ Hvis dette virkelig er tilfældet – hvis modernitetens kendetegnende fravær af oligarkisk autoritet efterlader et tomrum, der fra starten fyldes af selvkritik – så kan det måske kaste yderligere lys over manifestets funktion i den fremspirende borgerlige offentlige sfære. Jeg ville hævde, at begrebet om »moddiskurs«, som Habermas taler om, er umiddelbart rammende i forhold til manifestformen: Manifestet kan med dets udfordringer og trusler og utålmodighed vel være en vedholdende udgave af modernitetens uundgåelige moddiskurs; men det kan også være den form, der *overskrider* og derved udfordrer det velordnede tokammersystem af diskurs og moddiskurs, som det er teoretiseret af Habermas. Uanset er det korrekt at sige, at manifestet er en konstitutiv diskurs i moderniteten, og jeg opfatter her ‘konstitutiv’ på en helt særlig måde. På den ene side cirkulerer manifestet gennem og er forståeligt via modernitetens diskurser; det er hverken udenfor eller ekskluderet fra universalismen, ud fra hvilken ‘fremskridtet’ måles. Men på den anden side er det mere end blot en ‘diskurs’ i termens post-marxistiske betydning: Det indebærer en fremspirende trussel om tiltag mod den demokratiske stat fra grupper, der ikke har noget videre at tabe ved statens sammenbrud eller endda opløsning.

At manifestet kan munde ud i voldelig handling er indlysende. Manifesterne, der nærrede Kommuneoprørene f.eks., eller manifesterne, der var forbundet med rækken af anarkistiske bombninger i det tidlige tyvende århundrede, efterlader ringe historisk tvivl om, at manifestet overskrider

‘diskursens’ vante rolle i den offentlige sfære. Dets modvilje til at blive optaget i eller overtaget af den offentlige sfæres kommunikative ideal sætter det i en unik kritisk position: Manifestet synliggør Oplysningens recidivistiske fejlslag og synes derved igen at hellige sig modernitetens endnu ufuldendte projekter. På samme tid konstituerer det dog en afvisning af moderniteten, hvis selvmodsigelser det bærer med sig. Uden *ideen* om manifestet, står Oplysningens dialektik stille; men selve manifestets *faktum* – det faktum, at det henviser til en historisk kontinuitet af kæmpende instanser frem for blot ideernes strid – tvinger modernitetens akse til at afløre de vedvarende ideologiske fejl i sit demokratiske bedrag.

Identiteten i bevægelse

At sige at manifestet er en diskursiv form for udfordring inden for den borgerlige ideologi vil ikke sige, at dets ophav og effekter er begrænsede til den borgerlige offentlighed. Tværtimod er det et faktum, at manifestet i løbet af deres historie i stigende grad blev udtryk for krav end for ‘fornuft’, værker af anonyme kollektiver frem for navngivne borgere, produkter af en utvetydig nødvendighed snarere end afmålt kulturkritik – alt dette vidner ikke alene om offentlighedens fleksibilitet i den borgerlige offentlighed, men også om manifestets samtidige deltagelse i sfæren udover dem, der er knyttet til borgerlige sociale institutioner. I forordet til *Strukturwandel der Öffentlichkeit* henviser Habermas kort til en anden form for offentlighed, en variant af den borgerlige offentligheds liberale model. Dette er den »plebejiske offentlighed«, som »på en måde blev undertrykt i den historiske proces. Under den del af den Franske Revolution, der var forbundet med Robespierre, begyndte en offentlig sfære, nu afklædt sin litterære klædedragt, at fungere for et kort øjeblik – dens subjekt var ikke længere de ‘uddannede strata’, men det uuddannede ‘folk’. Men selv denne plebejiske offentlige sfære, hvis fortsatte, men skjulte eksistens kom til udtryk i Chartistbevægelsen og særligt i den kontinentale arbejderbevægelses anarkistiske traditioner, forblev orienteret mod den borgerlige offentlige sfæres intentioner.«.⁶⁵ Bare i betragtning af antallet af manifestet, der blev produceret under den Franske Revolution, af Chartistbevægelsen, Kommunen, de europæiske anarkistiske aktioner og den amerikanske arbejderbevægelse i begyndelsen af 1920’erne, synes det klart, at manifestet er en vigtig genre for den plebejiske offentlige sfære. At Habermas udlægger den plebejiske offentlige sfære som en politisk satellit i forhold til den borgerlige offentlige sfære, garanterer dog på forhånd den plebejiske sfæres ‘orientering’ mod en social sfære og en sprogbrug, som manifestet ofte eksplicit afviser.

Ikke desto mindre er dette begreb om en plebejisk offentlighed blevet bredt diskuteret og teoretiseret i de senere år, særligt af dem, der søger at vise en alternativ diskursiv dimension i den sociale bevidsthed, som ikke er bundet til diskurserne i de uddannede strata, men snarere til *erfaringen* af undertrykkelse eller eksklusion i moderniteten.⁶⁶ Som Stanley Aronowitz forklarer det, bør den plebejiske offentlighed netop adskilles fra den borgerlige offentlighed som en radikalt anden form for »kulturel læsevne«, for hvilken læsevnen (i den snævre betydning) er irrelevant: »Kriterierne for borgerskab i en situation med folkelig deltagelse er delte undertrykkelseshistorier og delte livsformer, ikke højkulturel dannelse eller læsevne.«⁶⁷ Han foreslår ydermere, at udtrykkene for de underordnede grupper, der er bundet sammen af ikke-intellektuelle kriterier for borgerskab, tager del i »en form for tale, som ikke kræver nogen formelle uddannelsesmæssige forudsætninger«.⁶⁸ Det, der er interessant ved Aronowitzs formulering, er dens betoning af tale (i kontrast til Habermas' mere diffuse opfattelse af 'diskurs'), for det er denne type talende stemme, vil jeg hævde, der er indskrevet i manifestformen. Nu vil jeg ikke bruge mere tid på Habermas' formulering af en plebejisk offentlighed. Her vil jeg i stedet kommentere på den *synaptiske* rolle, en tale-agtig genre som manifestet kan udføre mellem modoffentlighederne, der er »afklædt deres kulturelle klædedragt«, og som udgøres af proletariske klasser, og den borgerlige offentligheds politiske kultur, som i princippet (om end ikke i praksis) er bundet til at ære historiske krav om lighed.

Hvis manifestet virkelig er en genre, der kan levere en overgang mellem den borgerlige og den plebejiske offentlighed, er den til dels i stand hertil pga. en ubestemt tilhængerskare: Som jeg har hævdet, er manifestets 'vi' højst ustabil, bøjeligt, åbent og mobilt. En sådan mobilitet tillader tilhængerskaren at placere sig i det foranderlige felt mellem løftet om universelle rettigheder og den skadelige tilbageholdelse af rettigheder. Fra denne position kan gruppen, som manifestet taler for, se sig selv ikke så meget som en essentiel enhed, men som en *negativ* enhed, en gruppe for hvem frigørelsen endnu ikke findes, en gruppe, der er tvunget ind i en midlertidig identitet, fordi den er blevet nægtet en levedygtig retshavende identitet.

Dannelsen af denne form for negativ identitet er af historikeren Jacques Rancière blevet diskuteret i forhold til universalismen og identitetspolitik. Rancière hævder, at når en undertrykt gruppe samles omkring et krav om lighed, deltager denne gruppe i en proces, han kalder »politisk subjektivering«. Subjektivering, skriver han, »er dannelsen af én, der ikke er et selv, men er forholdet af et selv til en anden. [...] [Det] er en outsider, eller rettere, et *imellem*. [...] Politisk subjektivering er en udfoldelse af

lighed – eller håndteringen af en uret – af mennesker, der er sammen i den udstrækning, de er imellem. Det er en krydsning af identiteter, der beror på en krydsning af navne: Navne, der forbinder [...] et væsen til et ikke-væsen eller et endnu-ikke-væsen.⁶⁹ Ved at bruge »proletarer« som eksempel på mennesker, der er »imellem« – dvs. mennesker, der »nægtes en identitet i en given politisk orden«⁷⁰ – ønsker Rancière at vise, hvordan begrebet om universel lighed ikke er en egenskab, som er tilgængelig for særlige grupper, ej heller et sammenhængende ideal, men snarere en *logik* i argumenter, der tester levedygtigheden af lighedens distribution. Angående den proletariske klasse kunne man spørge: »Er [de], eller er [de] ikke en del af kategorierne mænd, borgere eller mennesker, og hvad følger heraf?« Universaliteten er ikke indbygget i *borger* eller *meneske*; den er involveret i 'det efterfølgende,' i dets diskursive og praktiske udfoldelse.⁷¹

Rancières diskussion af universalismens »imellemhed« og af mennesker, der gør krav på universalismen, kan bidrage til forståelsen af, hvordan manifestet iscenesætter sin gruppes overgangsidentitet: manifestet præsenterer en form for politisk dramaturgi, gennem hvilken 'universelle' idealer testes, og ligeledes gennem hvilken politisk identitet viser sig at være relationel. For et eksempel på denne dramaturgi, lad os vende tilbage til Lesbian Avengers' »Dyke Manifesto«, med hvilket jeg begyndte denne tekst. Selvom det er umuligt at oversætte den slående visuelle kraft i dette parataktiske manifest til små velordnede citerede passager, vil jeg ikke desto mindre transskribere et uddrag af den bredside, der begynder omtrent halvvejs nede på papirets forside:

»Størstedelen af amerikanske vælgere mener, vores liv er immoralske og forkerte.

FUCK LESBISK CHIC.

INGEN KAN VIDE SIG SIKKER.

Vi bliver nødt til at svare – ikke på deres betingelser, men på vores.

Butch, femme og androgyne lebbes, læderbøsser, drag kings og queens, transseksuelle og trans-kønnede nægter at blive kastet for ulvene så heterolignende 'homoer' kan trygle om accept på vores bekostning.

Farvede lesbiske og bøsser nægter at blive tvunget ind i delvise identiteter, der benægter vores livs kompleksitet.

Unge lesbiske og bøsser, mennesker med AIDS og lavindkomst

BØSSER VIL IKKE BLIVE NÆGTET FULD ADGANG, støtte og deltagelse i vore kampe for retfærdighed.

Vi har ingen lyst til at vinde et slag, hvis det indebærer at tabe krigen.«

Manifestet blotlægger den tilsyneladende kategori 'lesbisk', og afslører heri en usædvanlig bevægelse af kroppe, delvise identiteter, offentlige kampe, klassebaseret undertrykkelse og politisk lidenskab. Manifestet afviser på det voldsomste ethvert forsøg inde fra eller uden for de homoseksuelle samfund at forme en sammenhængende identitet i traditionen fra den liberale reform: I bedste fald bliver sådanne identiteter let gumlet igennem og gendannet som majoritære udgaver af et 'universelt' subjekt. Og da »de amerikanske vælgere« ifølge manifestet allerede på forhånd afviser lebbers »liv« som »immoralske og forkerte«, svarer den reformistiske politik, fremført af de »heterolignende 'homoer'«, til den værste form for samarbejds politik. Ligeledes er det med »lesbisk chic«, der i denne kontekst forsøger aktivisme til fordel for en apolitisk æstetik, som kan optages i den dominerende homofobe kultur som mode. Mod assimilationisternes tryglende og poserende identiteter vibrerer manifestets lebbesubjekter med en rasende, dynamisk energi. Manifestets grafik indrammer denne energi med et close-up foto af lebbes i Lewinston, Maine, med fjendtlige hænder i luften under deres demonstration mod denne bys Forslag XXX.

I dette manifest antager »lebbe« en aura af mening, der langt overskrider betydningen af »lesbisk«: En »lebbe« er et lesbisk subjekt, der er tvunget til handling og dannet af en bred vifte af alliancer. »Lebber« råber fra feltet mellem glemsel og berrettigelse. »Lebbe« er en politisk identitet, der er bragt til live af det retfærdige raseris kys. Og når den politiske identitet kommer til live skifter den ham igen og igen: Lebber bevæger sig mellem klasser, mellem køn, mellem seksualiteter og racer. Bredsidens indledende sætning hilser en hel vifte af potentielle lebbes med navne, med hvilke de, hævdes det, benævnes nedsættende af den kristne højrefløj: »Hey du, perverse menneske, freak, bulldagger, særling, sicko, lesbisk, kælling!« Ved bredsidens afslutning er disse skældsord omdannet og sammenblandet til en rasende gruppe af nye politiske subjekter, der midlertidigt, men kraftfuldt, forenes under dissensens banner: »TUSINDVIS AF VREDE LEBBER KAN IKKE TAGE FEJL – OG GIVER ALDRIG OP. NOGENSINDE.« Disse lebbes er ikke læselige som medlemmer af en diskret og ansvarlig social eller politisk gruppe – som 'identiteter' i Rancières forståelse af termen – men snarere via deres alliancer med andre

(læderbøsser, drag kings og queens, lavindkomst homoer osv.). Lebberne i dette manifest søger at give stemme til »mennesker, der er sammen i det omfang de er imellem«, som Rancièr formulerer det; og subjektiveringen, der finder sted i manifestet, illustrerer »krydsningen af identiteter, der beror på en krydsning af navne«.

Endvidere repræsenterer »Dyke Manifesto«'ets subjekter noget ganske andet end en korstemme, der søger adgang til rettighederne og privilegierne i den liberale borgerlige offentlige sfære. De afviser uden videre denne offentlige sfæres sprogbrug: »Vi bliver nødt til at svare«, insisterer de, »ikke på deres betingelser, men på vores«. Dette manifests krav om »fuld adgang« betyder intet mindre end en dramatisk blotlæggelse og omvæltning af de implicitte universelle standarder, med hvilke adgangscontrollen reguleres; og dette projekt, der deles af stort set alle manifeste, indebærer nødvendigvis en udspørgen af de former for universalisme, som er operative i den liberale borgerligheds offentlighed. Ifølge lebbemanifestets analyse antager denne universalisme overensstemmelse med en ekstremt smal model af en kristen, konservativ, heteroseksuel, hvid, middelklasse, vanilje- og familie-værdsættende kapitalist – en model, der er så snævert defineret af sine eksklusioner, at den på selvmodsigende vis fremstår *anti*-universel. Som andre manifeste fungerer »Dyke Manifesto« ved at oplyse et polemisk felt, der er blevet brændt af af en ufuldendt og inkompetent politisk ordens brudte løfter, og ved at udfordre det 'universelle subjekts' status, på hvilken denne orden implicit er funderet.

Inden for termene af den bredere universalismediskussion, der har domineret det teoretiske landskab på det sidste, kritiseres den universalisme, som fremstilles i dette og mange andre manifeste, som en form for falsk universalisme; hvad der her bliver fremført implicit og i andre manifeste eksplicit, er et forsøg på at forme et nyt og rehabiliteret universelt ideal. For at sige det mere klart: Alle manifeste udgør både en udfordring og en affirmation af universalisme. Marx' kommunistiske manifest udfordrer den borgerlige universalismes autoritet, selv når det fremstiller idealet om en universel arbejderklasse. Symbolisternes Manifest fra 1886 håner kunstkritikkens universalisme, mens det på samme tid argumenterer for det æstetiske som universel kategori. Rødstrømpernes manifest fra 1969 udfordrer det mandlige overherredømmes universalistiske formodninger, mens det præsenterer kønsidentitet som den universelle fællesnævner for kvinder. Hvor parataktisk eller uærbødigt eller systematisk et manifest end måtte være, gør det sig altid forståeligt ved at placere en særlig gruppe tilfælde i en kontekst, der respekterer *ideen* om et universelt politisk subjekt. Hvis, som David Palumbo-Liu hævder, »det partikulære og det universelle ikke er gensidigt ekskluderende, men snarere gensidigt in-

kluderende, og faktisk, konstituerende«, er manifestet en fremragende illustration heraf.⁷²

De moderne forhandler universalismen

Netop fordi det stiller spørgsmålstejn ved en formodet universel størrelse, det revolutionære ‘vi’, er manifestets form brugbar til at spore feministiske kvinders vrede indsats for at komme ind, besætte og rekonstruere modernitetens offentlige sfærer ved hjælp af manifeste af relaterede polemiske pjecer. Meget kan læres om succeser og fiaskoer i modernitetens politiske dagsordener ved at holde øje med succeser og fiaskoer hos kvinder i offentligheden (som Engels og andre først argumenterede for i det nittende århundrede), og kvinders brug af manifestet hjælper os til at se, hvordan revolutionære øjeblikke – inden for kunst, politik, kulturelle sfærer – selv ofte reproducerer formodninger om et ideelt universelt subjekt. Afslutningsvis vil jeg skitsere en indledende problematik for den moderne periode. For den periode repræsenterer et historisk sammenfald af særegne krydsninger, f.eks. mellem politiske og æstetiske avantgarder, og mellem kvinders politiske og kunstneriske kampe, mellem en fremmedgjort arbejdsstyrke og en nyligt konstitueret og teknisk kyndig ledelse. Dette er tiden, hvor det nittende århundredes selvdråbte avantgarder afføder en ny udbredelse af det tyvende århundredes mediedrevne offentlige diskurser inden for en kulturel dissidens, der benytter sig af eksplicit kritik af moderniteten – hovedsageligt i form af utallige revisioner af universalismen i individualismens navn.⁷³

Som jeg allerede har bemærket er den modernistiske periode kendetegnet ved produktionen af et hidtil uset antal manifeste, hvoraf mange samtidig udfordrer og eksemplificerer præmisserne for den modernitet, de er forbundet med. To grupper af manifeste fra denne periode er særligt berømte, og begge blev produceret af dissensgrupper, der kæmpede imod borgerligt ‘fremskridt’ som selektivt, ideologisk drevet og forældet (dvs. ikke nyt). Den ene gruppe er de ‘moderne kvinder’ – en kontekstuel identitet, hvis en sådan nogensinde har fundet sted – hvis manifeste forsøger at skabe en position til ‘kvinden’ inden for den teoretiske dannelse af ‘nye’ subjekter omkring *fin de siècle*. Her tænker jeg ikke kun på suffragetter, men også på nogle af de kvinder, der var aktive i bevægelser for prævention, fagforeninger, og kunstneriske bevægelser omkring århundredeskiftet. Den anden gruppe kan opfattes som de ‘anti-moderne’ modernister, der udøvede en semiparodisk omskrivning af manifestformen. Med ‘anti-moderne’ mener jeg de modernister, der var selvproklamerede fjender af borgerlig rationalisme, og hvad de opfattede som modernise-

ringens instrumentalitet.⁷⁴ I England var Ezra Pound og Wyndham Lewis de åbenlyst vigtige personligheder i denne gruppe, men måske er de kontinentale dadaister og surrealistiske endnu mere iøjefaldende eksempler, hvis manifest udtrykker en gennemgribende afvisning af universalismens logik, selv når de gør snedig brug af genrens proklamerende magt i en tid med rasende konkurrence om kulturel hyldedeplads blandt kunstneriske bevægelser. Som eksempel på et manifest fra denne sidste gruppe findes »Dadamaniest 1918« af Tristan Tzara, der blev skrevet i slutning af den katastrofale krig, som ifølge dadaisterne repræsenterede det moderne fremskridts telos:

»For at fremføre et manifest må man ville: A, B, C, tordne imod
1, 2, 3,

hidse sig op og spidse vingerne for at erobre og udsprede små og store a, b, c, underskrive, råbe og skribe, sværge, ordne sin prosa til en form af absolut, uigendrivelig evidens, bevise at være non-plus-ultra og hævde at nyheden er som livet selv, på samme måde som en kokottes seneste fremtoning beviser Guds essens. Hans existens blev allerede bevist af trækharmonikaen, landskabet og de blide ord.«⁷⁵

Dette er den bedste pillen fra hinanden af manifestformen, jeg kender: Tzara forvandler sin rammende trolddomskunst til en spiddende karikatur, der forskønner og pulveriserer de fleste af de retoriske træk, der kendetegner formen. Manifestet er et pædagogisk vehikel, antyder han: Det lærer os det fundamentale, små abc'er og store abc'er. Det er en form, der viser raseriets konturer, ligesom det kører raseriets verbale udrustning i stilling – råben og banden og tordnen. Det er »sandhedernes« testamente, som opstiller argumenter og besejrer mistro i sandhedens navn. Med tør afsky bemærker Tzara, at manifestet ofte er lille, småligt og selv-tilfredst i absurd grad, og at det ikke præsenterer anden end et eller andet nyt fashionabelt trick i modernitetet; dets centripetale formalitet truer med at opsluge forskellige tilhængerskarer. Men på trods af de retoriske fælder Tzara opdager, påpeger han også dets potentiale for avantgardens kritik af en borgerlig rationalitet og af individualismens og universalismens selvmodsigende valoriseringer, der skærer igennem modernitetens strømninger. Tzara fortsætter: »Jeg skriver et manifest, og jeg vil ingenting; jeg siger imidlertid nogle ting, og jeg er i princippet imod manifest, ligesom jeg også er imod principper. [...] Jeg skriver dette manifest for at vise, at man kan udføre modsatrettede handlinger samtidig, i ét eneste friskt åndedrag; jeg er imod handlingen; for den fortløbende modsigelse, også for bekræftelsen, jeg er hverken for eller imod, og jeg forklarer mig ikke

nærmere, for jeg hader den sunde fornuft.«⁷⁶

Tzara udstikker her formen ironisk, ikke for at danne et gruppeidentitet, men for at skaffe sig af med en radikal individualisme – hvormed jeg i denne sammenhæng mener en individualisme, der findes uden for den deterministiske borgerlige ideologis rationalisme og over det liberale demokratis massekonformitet. I samme bevægelse fremstiller han denne individualisme som grundlag for det svagest mulige universelle ideal: En frihed, som tillader »et drag frisk luft« af mange individer. Som vi kunne forvente bruger Tzara med andre ord manifestets form til at stille det partikulære individ op mod en ufuldendt universalisme. I hans hænder er det et værktøj til at afvise hegemoniske værdier; et vehikel for klage mod de diskurser i den offentlige sfære, der styrker universalismens halvgjorte logik; og på det mest subtile er det et tekstuel forsøg på at gentænke det universelle som et felt for vedvarende og ikke deterministiske kulturelle ændringer.

Tzaras manifest er også genremæssigt ganske funktionelt: Det er en fødselsfortælling for dadabevægelsen, en erklæring, der hylder begyndelsen – lige nu – på den antiborgerlige friheds ny historie. Som han erklærer lidt senere i manifestet: »Således opstod DADA af et behov for uafhængighed, af mistro til fællesskabet. De som hører til os, bevarer deres frihed. Vi anerkender ingen teori.«⁷⁷ En del af den tilsigtede ironi i denne fødselsfortælling stammer selvfølgelig fra Tzaras bekendtgørelse i den netop citerede passage, at »Jeg vil ingenting.« Et manifest uden krav er et manifest, der ændrer betingelserne for politisk kamp, og således hævder, at også politisk kamp blot er endnu et aspekt af den borgerlige offentligheds parlamentariske politik.

Det skødesløst utilnærmelige standpunkt, som dadaisterne indtager, er kendetegnende for mange andre avantgardemanifester. Besynderligt nok blev dette standpunkt dog ikke adopteret af en proto-dadaist – og oven i købet en 'ny kvinde' – der skrev sit »Feminist Manifesto« bare et par år før: Jeg tænker her på digteren Mina Loy. Loys manifest vil en masse, begyndende med patriarkatets ødelæggelse, forældremæssig frihed for mødre og en revolutionær »vristen« løs af kvinders rolle fra de begrænsede valg mellem prostitution og »parasitisme« – et ord fra den første feministiske bølges ordforråd, der betegnede kvinders position i ægteskabet. Frem for alt søger Loy at udkrystallisere et publikum af feministiske avantgardister, som afviser kollektivismen og holder fast i individualismens værdier. Med dette mål for øje prøver hun kræfter med uforeneligheden mellem modernistisk individualisme og den universalisme, som feminismen tenderer mod. Mens manifestet fastholder de umådeholdne anti-borgerlige snirkler

fra Loys avantgardeprojekt – det kræver f.eks. den kirurgiske destruktion af mødommen som kur mod brudebetaling, og afviser fuldt ud suffrageternes og de politiske aktivister feministiske reformisme – angriber det også direkte modernitetens problemer: Hulheden for kvinder i løfterne om lighed og den nærmest farceagtige umulighed af kvinders autonomi. Frem for alt behandler det, om end indirekte, de spørgsmål om universalitet, der tyngede dem, der indtog knudepunktet mellem feminisme og avantgarde i 1914. I sin afvisning af det standpunkt, der ville stoppe kvinder ind under det universelle mandlige subjekts kategori, opfordrer hun sit kvindelige publikum til at gentænke en uafhængig og uafledt kvindelig kategori: »Hold op med at se på mændene for at se, hvad I *ikke* er – søg inden i jer selv for at finde ud af, hvad I *er*.«⁷⁸ Selvom hun afviser det klassiske synspunkt, der opfatter kvinder som en ufuldendt udgave af manden, tvinger hendes afkobling af 'kvinden' fra det universelle mandlige subjekts figur hende alligevel til at anerkende de begrænsninger, der understøtter 'kvindens' position inden for en universalistisk model for seksuelle relationer: »Kvindens værdi afhænger udelukkende af *held*, hendes succes eller insucces [sic] i manøvrerne for at få en mand til at tage et livslangt ansvar for hende.«⁷⁹

I sidste ende tvinger universalismens og feminismes modstridende udfordringer Loy ind i en række komplekse manøvrer i dette manifest. Først skal hun benytte den politiske avantgardes sociale handlings retorik, mens hun på samme tid forsøger at skåne det unikke i det radikalt individuelle fra den borgerlige individualismes homogeniserende sociale effekter. Fra tid til anden klarer Loy dette ved at iklæde sig en socialt konstitueret identitet, 'kvinde', mens hun uden ophør præger denne gestus med uhildet tvetydighed. Som andre feministiske avantgardister prøver Loy dernæst at specificere et kvindeligt subjekt, der hverken står i modsætning til eller er underlagt den politiske model om et universelt retsbærende hankøn. Dette træk indebærer at forestille sig en radikal universalisme, ifølge hvilken kønnede universelle rettigheder stilles adskilt, men lige, selv når evnen til unik kreativitet tildeles både mænd og kvinder. Og endelig skal hun med magt adskille et materielt baseret begreb om det universelle fra en social eller naturalistisk essentialisme, så hierarkiet ikke igen trænger ind i den nye, radikalt reviderede universal gennem biologiens bagdør.

Der er meget mere at sige om Loys manifest. Her vil jeg blot bemærke, at mens Loys særlige feministiske mellemværende nødvendiggjorde et mellemværende med moderniteten – endda et subtilt teoretiseret et af slagsen – kom der intet ud af hende forsøg på at ændre det universelles betydning i dette manifest. Manifestet blev aldrig gjort færdigt, og det forblev upubliceret indtil 1982. Formen har måske givet hende mulighed

for i avantgardistisk sprogbrug at bedyre, at kvinders undertrykte tilstand stammede fra »betingelser, som de for indeværende er konstituerede«,⁸⁰ som hun formulerer det. Men for Loy løste den ikke erfaringen af konflikterne mellem individualismen og universalismen, mellem feminismen og moderniteten. Måske det aldrig var muligt. Til trods for Habermas' påstand om, at kritik af universalismen er »uløseligt forbundet med moderniteten selv«, står det overhovedet ikke klart, om moddiskurserne til denne kritik også står til rådighed for alle modernitetens formodede subjekter. Faktisk står Loys manifest som noget af et begrænset tilfælde for manifestformen: Selvom et manifest benytter sig af mange af genrens mest overbevisende konventioner, selvom det påkalder sig eller endda deltager i den gentagelige historie om kæmpende subjekter i offentlige domæner, er der ingen garantier for, at et manifest vil nå – eller på nogen måde forandre det publikum – underordnet eller ej – det henvender sig til. De offentlige talehandlingers historie er fyldt med fiaskoer og fejltrin; og når talehandling er eksplicit politiske i hensigt og målsætning, er modtagelsen heraf med sikkerhed overdetermineret af stemmens, rummets og stedets kontekstbundne krav.⁸¹

Oversat af Torsten Andreassen

Noter

- 1 Fra »Manifeste du Comité Central de L'Union des Femmes pour la défense de Paris et les soins aux blessés«, 6. maj 1871, «, in Jules Clarétie: *La Commune. Paris – Versailles – La Province, 18 mars – 27 mai 1871*, Paris 1874, p. 440. Ifølge Gay L. Gullickson blev fredsanmodningerne sendt anonymt af en *groupe de citoyennes*, hvis appel »præsenterede kvinder som forenet på tværs af klasse-, hvis ikke på tværs af geografiske skel.«
- 2 Lesbian Avengers Civil Rights Organizing Project: »Out against the Right: The Dyke Manifesto«, New York ca. 1993. Jeg er Richard Mohr taknemmelig for at gøre mig opmærksom på dette manifest og for at låne mig sit eksemplar.
- 3 Se Christopher Hill: *The World Turned Upside Down: Radical Ideas during the English Revolution*, London 1972, p. 17 og passim. Stephen Toulmin skriver i *Cosmopolis: The Hidden Agenda of Modernity* (Chicago 1990), at disse årtier var kendetegnet ved »vishedens politik« i Europa, hvor problemerne om »vished, rationel konsensus og nødvendighed, som skeptikerne i det sekstende århundrede havde overladt som en udfordring til filosofien,« blev centrum for en generel intellektuel »Stræben efter Vished«, som var manifest i det »skift inden for filosofien, væk fra praktiske spørgsmål og mod en ren beskæftigelse med det teoretiske, hvorved lokale, særlige, tidlige og orale spørgsmål overgav deres centrale position til allestedsnærværende, universelle, tidløse og skriftlige spørgsmål« (pp. 69-70). Det er fristende at se udviklingen og den

- stigende offentlige brug af en hybrid form som manifestet på dette tidspunkt som et tidligt retorisk svar på paradigmeskiftet fra humanistisk skepticisme til Oplysningsrationalisme. Formen beholder nemlig den humanistiske optaget-hed af enkelte tilfælde – lokale, særlige, historisk nuancerede begivenheders stilling – alt imens den appellerer til de (dengang) fremspirende kategorier af abstrakte politiske principper.
- 4 Robin Finn: *New York Times*, 11. september 1995, B1: »Med solen strålende fra sine tre øringer og sin modstander i total opgiven over for sit tre-sæts manifest, bragte en useedet, men langt fra ubesunget Andre Agassi i dag sit middelmådige US Open-forløb til et buldrende crescendo ved at jorde Michael Stich 6-1, 7-6 (7-5), 7-5.«
  - 5 Et af de mere krasse eksempler på dette fænomen i senere år kommer fra en *senior scholar*, der skriver om engelskstudiernes tilstand, Cary Nelsons *Manifesto of a Tenured Radical*, New York 1997.
  - 6 Se Alain Meyer: »Le Manifeste politique: Modèle pur ou pratique impure?« in *Littérature* 39 (1980), pp. 29-38 for en diskussion af disse tre kategorier af manifeste.
  - 7 Jeg henter metaforen om 'familieligheder' fra Wittgensteins diskussion af sprogspil i *Filosofiske Undersøgelser*. I undersøgelsen af, hvad et 'spil' præcist indebærer, siger Wittgenstein, finder vi uden tvivl »et kompliceret netværk af overlappende og krydsende ligheder.« Sådan er det med min udforskning af manifestet, i det omfang jeg også vil karakterisere lighederne mellem forskellige typer manifeste som 'familieligheder'. Det Wittgenstein lærer os om forbindelserne mellem spil gælder lige vel for ligheder mellem manifeste: »De forskellige ligheder mellem medlemmer af en familie: bygning, træk, øjenfarve, gang, temperament etc. etc. overlapper og krydses på samme måde.« p. 32.
  - 8 M. M. Bakhtin: »The Problem of Speech Genres«, in *Speech Genres and Other Late Essays*, oversat af Vern W. McGee, Austin 1986, p. 66.
  - 9 Jf. Salvatore Battaglia (ed.): *Grande dizionario della lingua italiana*, Torino 1975, p. 692.
  - 10 Se Darko Suvins diskussion af denne etymologi: »Demystification, or the Implicit of the Manifested: Laudation before a Limit-Finding of Marx's *Communist Manifesto*«, upubliceret manuskript 1997. Se også Hill: kapitel 6, »A Nation of Prophets«.
  - 11 John Dunlay: *MANIFESTO, or a Declaration of the doctrine and practice of the Church of Christ*, Kentucky 1818, p. 1. Se Londa Schiebinger for en redegørelse for post-Oplysningens retoriske skift i engelsk videnskabelig sprogbrug fra ornamental retorik (associeret med Frankrig og med 'det feminine') til fakticitet, scientisme og ligefremt sprog.
  - 12 Citeret i kolofonen af *1917: Journal of the International Bolshevik Tendency*, Toronto 1994-96; se også *Manifesto: International Committee of the Fourth International*, New York 1978.
  - 13 David Graham Burnett: »Sexual Rhetoric and Personal Identity in Théophile Gautier's »Preface to *Mademoiselle de Maupin*«, in *French Literature Series 7* (1980), p. 44.
  - 14 »Redstocking Manifesto« [1969], in Betty Roszak (ed.): *Masculine/Feminine: Readings in Sexual Mythology and the Liberation of Women*, New York 1969, p. 272.
  - 15 »Commune de Paris: Le Peuple de Paris aux Soldats de Versailles«, in Jules

- Clarétie: *La Commune. Paris – Versailles – La Province, 18 mars – 27 mai 1871*, Paris 1874, p. 568.
- 16 For en diskussion af brugsværdien af nye metaforer, om Marx' »camera obscura« se W.J.T. Mitchell: *Iconology: Image, Text, Ideology*, Chicago 1986, pp. 160-208; om det Kommunistiske Manifests nøgenheds- og trolddomsmetaforer se Marshall Berman: *All That is Solid Melts into Air: The Experience of Modernity*, New York 1982; og for en bred diskussion af metaforens rolle i det Kommunistiske Manifest se Suvin, *ibid.*
- 17 Se Claude Abastado: »Introduction à l'analyse des manifestes« in *Littérature* 39 (1980), pp. 3-11 for en redegørelse for manifestets tidlige kvaliteter. Min formelle forståelse af manifestet står generelt i gæld til dette korte, koncise essay.
- 18 »Manifesto Issued by the Syndicate of Technical Workers, Painters, and Sculptors, Mexico City, 1922«, in Herschel Chipp (ed.): *Theories of Modern Art: A Source Book by Artists and Critics*, Berkeley 1968, p. 462.
- 19 Citeret i F. D. Dow: *Radicalism in the English Revolution: 1640-1660*, Oxford 1985, p. 32.
- 20 James Holstun: »Rational Hunger: Gerrard Winstanley's *Hortus Inconclusus*«, in *Pamphlet Wars: Prose in the English Revolution*, London 1992, p. 172.
- 21 Robert Costers pjeces »En Skærv kastes ind i det Fælles Skatkammer: eller, Forespørgsler fremsat (til alle menneskers overvejelse) af ham, der ønsker at fremme det offentlige Samfunds arbejde« [*A Mite Cast into the Common Treasury: or, Queries propounded (for all men to consider of) by him who desireth to advance the woro of publick Community*] (18. December, 1649; genoptrykt i Hopton, pp. 11-13) tager form af fem spørgsmål, fire svar og to forslag angående ejerskab og distribution af landområder. Svaret til det første spørgsmål – om ikke alle mennesker skulle være fri til at »nyde godt af jorden« – beskriver Skabelsen som »et fælles Skatkammer af levebrød for alle« (pp. 11-12). »Fælles« [*Common*] bruges i denne pjeces på sindrig vis til at betegne tre adskilte, men overlappende størrelser: almindelige mennesker, fælles grund (jorden bogstaveligt talt), og »det fælles« [*commons*], ordet der beskrev land, som illegalt var approprieret af adelen.
- 22 Citeret i Andrew Hopton (ed.): *Digger Tracts, 1649-50*, London 1989, p. 5.
- 23 Citeret i Christopher Hill: »Introduction«, in Hill (ed.): *Winstanley: The Law of Freedom and Other Writings*, Cambridge 1975, p. 27.
- 24 » A Declaration of the grounds and Reasons why we the poor Inhabitants of the Parrish of *Iver* in *Buckinghamshire* have begun to digge and mannure the commen and wast Land belonging to the aforesaid Inhabitants, and there are many more that gives consent«, 1. maj, 1650. In Hopton, pp. 31-34.
- 25 *Loc.cit.*, p. 32.
- 26 *Loc.cit.*, p. 31.
- 27 Denne sidestilling af folket – særligt fattigfolk – og den rene sandhed forstærkes af Diggers brug af en konvention i den engelske protestantiske dissens' sprogbrug, der forbinder det engelske monarki og aristokratiet med sekshundrede års illegalt normannisk styre.
- 28 Bemærk f.eks. epigrammet for det radikale *Révolutions de Paris*: »De mægtige fremstår kun som sådan, fordi vi er på knæ: Lad os rejse os!« [1794], in J. Gilchrist og W. J. Murray (eds.): *The Press in the French Revolution: A Selection*

- of *Documents Taken from the Press of the Revolution for the Years 1789 – 1794*, New York 1993, p. 14.
- 29 Hopton, p. 27.
- 30 F. D. Dow, p. 10.
- 31 En erklæring fra Northampton bærer f.eks. trykketilladelse fra »de, der har bidraget og hundredvis flere, der giver deres samtykke.« (»En erklæring af Grunde og Årsager til, at vi, de Fattige Indbyggere i Byen *Wellinborrow*, i *Northampton Amt*, har begyndt og giver samtykke til at pløje, gøde og så Korn på den Fælles [Common] og øde jord kaldet *Bareshanke*, der tilhører *Wellinborrows* Indbyggere« (12. Marts, 1650; gengivet i Hopton, pp. 29-30).
- 32 Holstun, p. 186.
- 33 Fra »A hint of that FREEDOM which shal come, When the Father shal Reign alone in his Son«, gengivet i Hopton, pp. 25-26.
- 34 Nigel Smith: *Literature and Revolution in England, 1640-60*, New Haven 1994, p. 144.
- 35 Se Dow, kapitel. 4.
- 36 William Haller og Godfrey Davies (eds.): *The Leveller Tract, 1647-1653*, Gloucester 1964, p. 36.
- 37 »Petition of Right« [1628], in J. P. Kenyon (ed.): *The Stuart Constitution: Documents and Commentary*, Cambridge 1962, p. 84.
- 38 Loc.cit., p. 60.
- 39 Loc.cit., p. 151.
- 40 Loc.cit., p. 155.
- 41 Smith, p. 141; Haller og Davies, p. 37. Ann Marie McEntee opridser, hvordan kvindelige Levellers i disse år forfattede begæringer med stigende iver. Hun hævder, at retten til begæringer, der uigenkaldeligt er tildelt af Magna Carta, i offentlighedens øjne gradvist udviklede sig til en ret til at stille krav: »Det var måske parlamentets manglende evne til at håndtere utilfredshed,« skriver hun, »der forstærkede de anmodendes selvopfattelse som et politisk magtfuldt kollektiv med ret til at irettesætte sine politiske repræsentanter.« »The [Un]Civil Sisterhood of Orages and Lemons: Female Petitioners and Demonstrators, 1642-53«, in Holstun: Op.cit., p. 108.
- 42 Citeret i Haller og Davies, p. 36.
- 43 Christopher Hill: *The Century of Revolution: 1603 – 1714*, New York 1961, p. 179.
- 44 Jürgen Habermas: *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society* [1962], oversat af Thomas Bürger, Cambridge 1989, p. 27.
- 45 Dette 'vi' fungerer ligesom Lyotards denotative ytring, hvilket vil sige, at 'vi' indtager positionen som 'vidende' i en talehandling (se Jean-François Lyotard: *Viden og det postmoderne samfund* [1979], oversat af Finn Frandsen, Århus 1996). Se også Seyla Benhabibs kritik af Lyotards sproglige »pragmatik« (»Epistemologies of Postmodernism: A Rejoinder to Jean-François Lyotard«, in *New German Critique* 33 (1984): 112-116), hvor hun minder om, at Lyotards opfattelse af performative ytringer ignorerer J.L. Austins distinktion mellem illokutionære og perlokutionære talehandlinger. Jeg mener, at manifestets 'vi' benytter sig af en perlokutionær modus, i det omfang det opnår sin effekt ved at sige noget.

- 46 Dette synes muligvis bekendt nok som almindelig polemisk konfiguration; jvf. A. J. Greimas og J. Courtès' beskrivelse af de fleste fortællingers natur som »polemiske« i det omfang, de jævnligt »præsenterer både et subjekt og et anti-subjekt«, og altid præsenterer »modstanderens figur (besjælet eller ube-sjælet)... som metonymisk manifestation af anti-subjektet« (*Semiotics and Language: An Analytical Dictionary* [1979], oversat af Larry Crist, Bloomington 1982, p. 239). I det diskursive felt mellem 'os' og 'anden' bliver betydning, for at låne Michel Pecheuxs formulering, »logisk stabiliseret« (»Discourse: Structure or Event?«, in Lawrence Grossberg og Cary Nelson: *Marxism and the Intretation of Culture*, Urbana 1988, p. 639) – dvs. utvetydig, modsæt-tende sig fortolkning, udfoldende sig ifølge en logik, der siger, at hvis noget er X, kan det ikke være Y. Den resulterende binaritet i en således struktureret sprogbrug producerer et evaluativt system, som privilegerer de karakteristika, der kendetegner 'os'.
- 47 Émile Benveniste: *Problems in General Linguistics* [1966], oversat af Mary Elizabeth Meek, Miami 1971, p. 202.
- 48 Hannah Arendt: *On Revolution*, New York 1963, p. 130.
- 49 Op.cit., p.130.
- 50 Ibid.
- 51 Jacques Derrida: »Declaration of Independence«, in *New Political Science* 15 (1986), p. 9.
- 52 Medens det er umulig præcist at sige, hvem der udgør dette primære publi-kum, kan vi formode, at det er forenet omkring beskrivelserne af erfaring og affekt, der findes i manifestet.
- 53 Se J. L. Austin: *How to Do Things with Words*, Cambridge 1962, Forelæsning 1, og Judith Butler: *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, New York 1990, pp. 128-141.
- 54 Se »The London Democratic Association, To the Masses of Yorkshire About to Assemble En Masse to Demand their Rights«, *The Northern Star*, 13. oktober 1838, p. 8; Women's Social and Political Union: »Votes for Women, New Movement: Manifesto«, London ca. 1909; Valentine de Saint-Point, »Manifesto of the Futurist Women«, in Umbro Apollonio (ed.): *Futurist Manifestoes*, oversat af Robert Brain, New York 1970; Fanon: *Fordømte her på jorden* [1963], oversat af Lis Thorbjørnsen, København 1968, p. 311.
- 55 V. N. Volosinov: *Marxism and the Philosophy of Language* [1930], New York 1973. Peter Stallybrass behandler Volosinovs beskrivelse af tegnets multiaccen-tualitet i sin analyse af historierne om Robin Hood: »Drunk with the Cup of Liberty: Robin Hood, the Carnavalesque, and the Rhetoric of Violence in Early Modern England«, in Nancy Armstrong (ed.): *The Violence of Repre-sentation: Literature and the History of Violence*, London 1989, pp. 45-76. Analysen er relevant for vores egen forståelse af manifestets multiaccen-tualitet. For Stallybrass er Robin Hood-figures betydning, der er blevet brugt af forskellige klasser i forskellige historiske øjeblikke (på tværs af syv århundre-der) til et bredt udsnit af politiske formål, »ikke givet i ét oprindeligt øjeblik; tværtimod er hans betydning produceret og reproduceret inden for den hege-moniske proces« (p. 63). Ligeledes kan manifestet, som er gennemkrydset af »forskelligt rettede sociale interesser«, ikke forstås i noget oprindeligt øjeblik. Men forskelligheden af de producerede manifeste bestemmes til dels af den offentligt konstituerede betydning af dets navn ('manifestet'), og i særdeleshed

- af dets karakteristiske atavistiske sprogbrug.
- 56 Se Homi Bhabha: *The Location of Culture*, London 1994, pp. 236-256.
- 57 Habermas bemærker, at »folkets offentlige brug af sin fornuft« i offentligheden omfatter de subtile tyske nuancer i ordet 'fornuft' (*Raisonnement*): »både påkaldelsen af fornuft og den hånlige afvisning heraf som blot misfornøjet brok«. Op.cit., p. 27.
- 58 Chantal Mouffes beskrivelse af hegemoniske indoptagelser af lokale interesser er relevant for en forståelse af manifestets håndtering af hegemoniske kræfter: »Hvis hegemoni defineres som én klasses evne til at forbinde andre sociale gruppers interesser med dens egne,« kan den opstå når »disse gruppers interesser indoptages således at de neutraliseres og derved forhindres i at udvikle sine egne specifikke krav«. »Introduction«, in *Gramsci and Marxist Theory*, London 1979, p. 18.
- 59 Dette emne udgør kernen i mange indflydelsesrige feministiske diskussioner om Habermas' syn på den borgerlige offentlighed. Se f.eks. Nancy Fraser: »Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy«, in *Social Text* 25/26 (1990), pp. 56-80; Joan B. Landes: *Women and the Public Sphere in the Age of French Revolution*, Ithaca 1988; Naomi Schor: »French Feminism Is a Universalism«, in *differences* 7:1 (1995), pp. 15-47.
- 60 I »The Necessity of Universalism«, in *differences* 7:1 (1995): gentager Neil Lazarus og hans medforfattere denne term i deres afsøgende diskussion. Jeg er fristet til at omforme billedet til en skyden *under* målet: dvs. moderniteten sætter et lovende mål, men dens pile når aldrig nogensinde frem.
- 61 Neil Lazarus et al.: »The Necessity of Universalism«, in *differences* 7:1 (1995), p. 107.
- 62 Loc.cit., p. 104.
- 63 Loc.cit., p. 102.
- 64 Jürgen Habermas: *The Philosophical Discourse of Modernity: Twelve Lectures*, oversat af Frederick G. Lawrence, Cambridge 1995, p. 302.
- 65 Habermas: *The Structural Transformation of the Public Sphere*, p. xviii. Nancy Fraser henviser til denne passage som kendetegnende for den blinde plet i Habermas' tese: »Selvom Habermas anerkender, at der var alternative offentlige sfærer, antager han, at det er muligt at forstå den borgerlige offentligheds karakter ved alene at betragte den isoleret fra dens forhold til andre, konkurrerende offentligheder. [...] Faktisk [...] udfordrer en undersøgelse af den borgerlige offentligheds forhold til alternative modoffentligheder den borgerlige opfattelse af den offentlige sfære«. Fraser, p. 78, note 9. Lazarus et. al. kalder denne formulering af Habermas' argument for en »strå-Habermas«; de svarer, at Habermas »fra starten har anerkendt, at den borgerlige sfære [...] blev vedholdende modsagt af det borgerlige livs realiteter og således har vist sig at være en *borgerlig ideologi*«. Lazarus et al, p. 107.
- 66 Se f.eks. Negt og Kluges *Public Sphere and Experience: Towards and Analysis of the Bourgeois and Proletarian Public Sphere* [1972], oversat af Miriam Hansen, Minneapolis 1993.
- 57 Aronowitz: »Is Democracy Possible? The Decline of the Public in the American Debate«, in Bruce Robbins (ed.): *The Phantom Public Sphere*, Minneapolis 1993, p. 89. Det bør bemærkes at Aronowitz opfatter en plebejisk offentlighed som en eksplicit proletarisk offentlighed. Sammenlign denne forståelse af

- borgerskabet som negativt defineret med Balibars diskussion af »ideal universalisme,« der også er negativt defineret (pp. 65-66).
- 68 Ibid.
- 69 Jacques Rancière: »Politics, Identification, and Subjectivization«, in *October* 61 (1992), pp. 60-61.
- 70 Ibid.
- 71 Ibid.
- 72 David Palumbo-Liu: »Universalisms and Minority Culture«, in *differences* 7:1 (1995), p. 199.
- 73 For værdifulde diskussioner af modernistiske kritikker af moderniteten, se Rita Felski: *The Gender of Modernity*, Cambridge 1995; Aranowitz; Fredric Jameson: *The Political Unconscious: Narrative as a Socially Symblic Act*, Ithaca 1981; Randall Stevenson: *Modernist Fiction: An Introduction*, Lexington 1992; Raymond Williams: *The Politics of Modernism: Against the New Conformists*, London 1989; og Steve Giles (ed.): *Theorizing Modernism: Essays in Critical Theory*, London 1993.
- 74 De 'anti-modernes' reaktion på modernitetens fejltrin varierer selvfølgelig fra land til land. Richard Sheppard skriver, at i Tyskland forløb »modernitetens proces ualmindeligt hurtig; og det liberalt demokratiske, humanistiske ideal havde et forholdsvis svagt greb om det offentlige domæne. Følgelig oplevede mange tyske modernister konflikten særligt intenst«. I modsætning hertil var »det Arnoldiske ideal [i England] mere etisk robust end sin tyske modpart«, og mens »den Første Verdenskrig ikke skabte samme sociale omvæltning, som den gjorde på Kontinentet,« »afstedkom den meget mindre, og mindre radikale såvel som mindre truende avantgarder (dvs. georgianerne, imagisterne og vorticisterne), end det var tilfældet på Kontinentet«. Sheppard: »The Problematics of European Modernism«, in Giles, p. 7.
- 75 Tristan Tzara: »dada manifest 1918« [1918], oversat af Kasper Nefer Olsen, in Mikkel Bolt: *Avantgardemanifester. Bind 1: Den historiske avantgarde*, Århus under publicering.
- 76 Ibid.
- 77 Ibid.
- 78 Mirna Loy: »Feminist Manifesto« [1914], in *The Lost Lunar Baedeker: Poems*, New York 1996, p. 154.
- 79 Loc.cit., p. 155.
- 80 Loc.cit., p. 154.
- 81 Se Ellen Willis' nyttige diskussion af de grundlæggende forskelle mellem tale og handling i forbindelse med *hate speech* og censur. Willis argumenterer for, at de eneste talehandlinger, der virkelig tvinger den menneskelige vilje, er ytringer som »Dine penge eller dit liv.« Ellen Willis: »Porn Free«, in *Transition: An International Review* 63 (1996), pp. 4-23.

